UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kahdeksas jaosto)

13 päivänä heinäkuuta 2011 *

Asiassa T-151/07,

Kone Oyj, kotipaikka Helsinki (Suomi),

Kone GmbH, kotipaikka Hannover (Saksa),

Kone BV, kotipaikka Voorburg (Alankomaat),

edustajinaan solicitor T. Vinje, asianajajat D. Paemen, J. Schindler, B. Nijs ja A. Tomtsis, Queen's Counsel J. Flynn ja barrister D. Scannell,

kantajina,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään É. Gippini Fournier ja R. Sauer,

vastaajana,

jossa on kyse vaatimuksesta kumota [EY] 81 artiklan mukaisesta menettelystä 21.2.2007 tehty komission päätös K(2007) 512 lopullinen (asia COMP/E-1/38.823 – Hissit ja liukuportaat) tai toissijaisesti alentaa kantajille määrättyjen sakkojen määrää,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kahdeksas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. E. Martins Ribeiro (esittelevä tuomari) sekä tuomarit N. Wahl ja A. Dittrich,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Andová,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 16.10.2009 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Nyt käsiteltävässä asiassa on kyse vaatimuksesta kumota [EY] 81 artiklan mukaisesta menettelystä 21.2.2007 tehty komission päätös K(2007) 512 lopullinen (asia COMP/E-1/38.823 – Hissit ja liukuportaat) (jäljempänä riidanalainen päätös), jonka tiivistelmä on julkaistu 26.3.2008 Euroopan unionin virallisessa lehdessä (EUVL C 75, s. 19), tai toissijaisesti alentaa kantajille määrättyjen sakkojen määrää.

2 Riidanalaisessa päätöksessä Euroopan yhteisöjen komissio katsoi, että seuraavat yhtiöt ovat rikkoneet EY 81 artiklaa:

– Kone Belgium SA, Kone GmbH (jäljempänä Kone Saksa), Kone Luxemburg Sàrl, Kone BV Liften en Roltrappen (jäljempänä Kone Alankomaat) ja Kone Oyj (jäljempänä KC) (jäljempänä yhdessä tai erikseen tarkasteltuina Kone);

– Otis SA, Otis GmbH & Co. OHG (jäljempänä Otis Saksa), General Technic-Otis Sàrl, General Technic Sàrl, Otis BV (jäljempänä Otis Alankomaat), Otis Elevator Company (jäljempänä OEC) ja United Technologies Corporation (jäljempänä UTC) (jäljempänä yhdessä tai erikseen tarkasteltuina Otis);

– Schindler SA, Schindler Deutschland Holding GmbH (jäljempänä Schindler Saksa), Schindler Sàrl, Schindler Liften BV (jäljempänä Schindler Alankomaat) ja Schindler Holding Ltd (jäljempänä Schindler Holding) (jäljempänä yhdessä tai erikseen tarkasteltuina Schindler) ;

– ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV, ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (jäljempänä TKA), ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH (jäljempänä TKF), ThyssenKrupp Elevator AG (jäljempänä TKE), ThyssenKrupp AG (jäljempänä TKAG), ThyssenKrupp Ascenseurs Luxemburg Sàrl ja ThyssenKrupp Liften BV (jäljempänä TKL) (jäljempänä yhdessä tai erikseen tarkasteltuina ThyssenKrupp);

– Mitsubishi Elevator Europe BV (jäljempänä MEE).

3 Käsiteltävän asian kantajista KC on kansainvälinen huolto- ja koneenrakennusalan yhtiö, jonka kotipaikka on Suomessa. Se myy, valmistaa, asentaa ja modernisoi hissejä, liukuportaita ja rakennusten automaattiovia. KC toimii liukuporras- ja hissialalla omien kansallisten tytäryhtiöidensä kautta. Niihin kuuluvat erityisesti Saksassa sijaitseva Kone Saksa ja Alankomaissa sijaitseva Kone Alankomaat (riidanalaisen päätöksen 15, 18 ja 20 perustelukappale).

Hallinnollinen menettely

Komission tutkimus

4 Kesän 2003 aikana komissiolle toimitettiin tietoja, jotka koskivat neljän suurimman eurooppalaisen hissi- ja liukuporrasvalmistajan välisen kartellin mahdollista olemassaoloa; nämä unionissa kaupallista toimintaa harjoittavat toimijat ovat Kone, Otis, Schindler ja ThyssenKrupp (riidanalaisen päätöksen 3 ja 91 perustelukappale).

Saksa

5 Komissio teki 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17, [EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus (EYVL 1962, 13, s. 204), 14 artiklan 3 kohdan nojalla tarkastuksia 28.1.2004 alkaen sekä vuoden 2004 maaliskuun aikana muun muassa Otisin ja ThyssenKruppin tytäryhtiöiden toimitiloissa Saksassa (riidanalaisen päätöksen 104 ja 106 perustelukappale).

6 Kone täydensi 12.2.2004 ja 18.2.2004 sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon (EYVL 2002, C 45, s. 3; jäljempänä vuoden 2002 yhteistyötiedonanto) nojalla 2.2.2004 laatimaansa Belgiaa koskevaa hakemusta Saksaa koskevilla tiedoilla. Samoin Otis täydensi maaliskuun 2004 ja helmikuun 2005 välisenä aikana Belgiaa koskevaa hakemustaan Saksaa koskevilla tiedoilla. Schindler esitti 25.11.2004 kyseisen tiedonannon nojalla hakemuksen, jossa oli Saksaa koskevia tietoja ja jota täydennettiin joulukuun 2004 ja helmikuun 2005 välisenä aikana. Myös ThyssenKrupp toimitti lopulta joulukuussa 2005 komissiolle Saksaa koskevan hakemuksen saman tiedonannon nojalla (riidanalaisen päätöksen 105, 107, 112 ja 114 perustelukappale).

7 Komissio lähetti vuoden 2004 syys- ja joulukuun välisenä aikana myös [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 18 artiklan mukaisia tietopyyntöjä Saksassa tapahtuneeseen rikkomiseen osallistuneille yrityksille, useille Saksassa oleville asiakkaille sekä saksalaisille VDMA-, VFA- ja VMA-nimisille järjestöille (riidanalaisen päätöksen 110, 111 ja 113 perustelukappale).

Alankomaat

8 Otis laati maaliskuussa 2004 vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla Alankomaita koskevan hakemuksen, jota täydennettiin myöhemmin. ThyssenKrupp laati huhtikuussa 2004 saman tiedonannon nojalla hakemuksen, jota myös täydennettiin myöhemmin useaan otteeseen. Kone täydensi vielä 2.2.2004 tekemäänsä Belgiaa koskevaa hakemusta 19.7.2004 Alankomaita koskevilla tiedoilla (riidanalaisen päätöksen 127, 129 ja 130 perustelukappale).

9 Otisille myönnettiin 27.7.2004 kyseisen tiedonannon 8 kohdan a alakohdan mukaisesti ehdollinen vapautus sakoista (riidanalaisen päätöksen 131 perustelukappale).

10 Komissio teki 28.4.2004 alkaen asetuksen N:o 17 14 artiklan 3 kohdan mukaisia tarkastuksia muun muassa Koneen, Schindlerin, ThyssenKruppin ja MEE:n Alankomaissa sijaitsevien tytäryhtiöiden toimitiloissa sekä Boschduin-järjestön toimitiloissa (riidanalaisen päätöksen 128 perustelukappale).

11 Komissio lähetti syyskuussa 2004 asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan mukaisia tietopyyntöjä Alankomaissa tapahtuneeseen rikkomiseen osallistuneille yrityksille, useille Alankomaissa oleville asiakkaille sekä VLR- ja Boschduin-järjestöille (riidanalaisen päätöksen 133 ja 134 perustelukappale).

Väitetiedoksianto

12 Komissio antoi 7.10.2005 väitetiedoksiannon, joka oli osoitettu nimenomaan edellä 2 kohdassa mainituille yhtiöille. Kaikki väitetiedoksiannon kohteena olevat yritykset esittivät kirjallisia huomautuksia vastauksena komission väitteisiin (riidanalaisen päätöksen 135 ja 137 perustelukappale).

13 Kuulemista ei järjestetty, koska yksikään väitetiedoksiannon kohteena olevista yrityksistä ei esittänyt tällaista vaatimusta (riidanalaisen päätöksen 138 perustelukappale).

Riidanalainen päätös

14 Komissio teki 21.2.2007 riidanalaisen päätöksen, jossa se totesi, että yritykset, joille päätös oli osoitettu, olivat osallistuneet neljään erilliseen, monitahoiseen ja jatkuvaan EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomiseen neljässä jäsenvaltiossa ja jakaneet markkinoita keskenään sopimalla tai neuvottelemalla tarjouskilpailujen sekä hissien ja liukuportaiden myynti-, asennus-, huolto- ja modernisointisopimusten jakamisesta (riidanalaisen päätöksen 2 perustelukappale).

15 Riidanalaisen päätöksen kohteena olevista yrityksistä komissio totesi, että Belgiassa, Saksassa, Luxemburgissa ja Alankomaissa sijaitsevien tytäryhtiöiden lisäksi näiden yritysten emoyhtiöiden oli katsottava olevan yhteisvastuussa EY 81 artiklan rikkomisista, joihin kunkin yhtiön tytäryhtiöt olivat syyllistyneet, koska emoyhtiöt olivat voineet vaikuttaa ratkaisevasti niiden kaupalliseen politiikkaan rikkomisen aikana ja niiden voitiin olettaa käyttäneen kyseistä valtaa (riidanalaisen päätöksen 608, 615, 622, 627 ja 634–641 perustelukappale). MEE:n emoyhtiöitä ei pidetty yhteisvastuullisina niiden tytäryhtiön toiminnasta, koska ei voitu näyttää toteen, että ne olisivat vaikuttaneet ratkaisevasti sen toimintaan (riidanalaisen päätöksen 643 perustelukappale).

16 Komissio sovelsi riidanalaisessa päätöksessä sakkojen määrän laskennassa menetelmää, joka on esitetty asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja [EHTY] 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annetuissa suuntaviivoissa

(EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä vuoden 1998 suuntaviivat). Komissio tutki myös, täyttivätkö kyseessä olevat yritykset ja missä määrin vuoden 2002 yhteistyötiedonannossa vahvistetut edellytykset.

17 Komissio luokitteli rikkomiset erittäin vakaviksi, kun otetaan huomioon niiden laatu sekä se, että jokainen niistä koski yhden jäsenvaltion koko aluetta (Belgia, Saksa, Luxemburg tai Alankomaat), vaikka niiden todellista vaikutusta ei voitu mitata (riidanalaisen päätöksen 671 perustelukappale).

18 Voidakseen ottaa huomioon kyseessä olevien yritysten todellisen taloudellisen kapasiteetin aiheuttaa merkittävää vahinkoa kilpailulle komissio jakoi maat useisiin ryhmiin niiden hissi- ja/tai liukuporrasmarkkinoilla saaman liikevaihdon perusteella, tarvittaessa niiden huolto- ja modernisointipalveluista saama liikevaihto mukaan luettuna (riidanalaisen päätöksen 672 ja 673 perustelukappale).

19 Kun tarkastellaan Saksassa toiminutta kartellia, voidaan todeta, että Kone, Otis ja ThyssenKrupp oli luokiteltu ensimmäiseen ryhmään ja niiden sakon laskentapohja oli 70 000 000 euroa. Schindler oli luokiteltu toiseen ryhmään, ja sen sakon laskentapohja oli 17 000 000 euroa (riidanalaisen päätöksen 676–679 perustelukappale). Otisille määrätyn sakon laskentapohjaan sovellettiin kerrointa 1,7 ja ThyssenKruppille määrätyn sakon laskentapohjaan kerrointa 2 näiden yritysten koon ja kokonaisresurssien huomioon ottamiseksi, joten niiden sakkojen laskentapohjat nousivat vastaavassa järjestyksessä 119 000 000 euroon ja 140 000 000 euroon (riidanalaisen päätöksen 690 ja 691 perustelukappale). Koska Koneen, Otisin ja ThyssenKruppin rikkominen jatkui kahdeksan vuotta ja neljä kuukautta (1.8.1995–5.12.2003), komissio korotti näille yrityksille määrätyn sakon laskentapohjaa 80 prosenttia. Koska Schindlerin rikkominen jatkui viisi vuotta ja neljä kuukautta (1.8.1995–6.12.2000), komissio korotti tälle yritykselle määrätyn sakon laskentapohjaa 50 prosenttia. Näin ollen sakon laskentapohjaksi tuli Koneen tapauksessa 126 000 000 euroa, Otisin tapauksessa 214 200 000 euroa, Schindlerin tapauksessa 25 500 000 euroa ja ThyssenKruppin

tapauksessa 252 000 000 euroa (riidanalaisen päätöksen 693 ja 696 perustelukappale). Komission mukaan ThyssenKruppia oli pidettävä rikkomisen uusijana, ja se korotti sen sakon määrää 50 prosenttia tämän raskauttavan seikan perusteella (riidanalaisen päätöksen 697–707 perustelukappale). Kyseessä olevien yritysten hyväksi ei todettu mitään lieventäviä seikkoja (riidanalaisen päätöksen 727–729, 735, 736, 742–744, 749, 750 ja 753–755 perustelukappale). Koneen sakon määrää alennettiin ensinnäkin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa määrätyllä 50 prosentin enimmäismäärällä ja toiseksi 1 prosentti tosiseikkojen kiistämättä jättämisen takia. Otisin sakon määrää alennettiin ensinnäkin 25 prosenttia tiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisen alakohdan toisessa luetelmakohdassa määrätyn vaihteluvälin rajoissa ja toisaalta 1 prosentti tosiseikkojen kiistämättä jättämisen takia. Schindlerin sakon määrää alennettiin ensinnäkin 15 prosenttia tiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisen alakohdan kolmannessa luetelmakohdassa määrätyn vaihteluvälin rajoissa ja toisaalta 1 prosentti tosiseikkojen kiistämättä jättämisen takia. ThyssenKruppin sakon määrää alennettiin 1 prosentti tosiseikkojen kiistämättä jättämisen takia (riidanalaisen päätöksen 778–813 perustelukappale).

20 Kun tarkastellaan Alankomaissa toiminutta kartellia, voidaan todeta, että Kone oli luokiteltu ensimmäiseen ryhmään ja sen sakon laskentapohja oli 55 000 000 euroa. Otis oli luokiteltu toiseen ryhmään, ja sen sakon laskentapohja oli 41 000 000 euroa. Schindler oli luokiteltu kolmanteen ryhmään, ja sen sakon laskentapohja oli 24 500 000 euroa. ThyssenKrupp ja MEE oli luokiteltu neljänteen ryhmään, ja niiden sakon laskentapohja oli 8 500 000 euroa (riidanalaisen päätöksen 684 ja 685 perustelukappale). Otisille määrätyn sakon laskentapohjaan sovellettiin kerrointa 1,7 ja ThyssenKruppille määrätyn sakon laskentapohjaan kerrointa 2 näiden yritysten koon ja kokonaisresurssien huomioon ottamiseksi, joten niiden sakkojen laskentapohjat nousivat vastaavassa järjestyksessä 69 700 000 euroon ja 17 000 000 euroon (riidanalaisen päätöksen 690 ja 691 perustelukappale). Koska Otisin ja ThyssenKruppin rikkominen jatkui

viisi vuotta ja kymmenen kuukautta (15.4.1998–5.3.2004), komissio korotti näille yrityksille määrätyn sakon laskentapohjaa 55 prosenttia. Koska Koneen ja Schindlerin rikkominen jatkui neljä vuotta ja yhdeksän kuukautta (1.6.1999–5.3.2004), komissio korotti näille yrityksille määrätyn sakon laskentapohjaa 45 prosenttia. Koska MEE:n rikkominen jatkui neljä vuotta ja yhden kuukauden (11.1.2000–5.3.2004), komissio korotti tälle yritykselle määrätyn sakon laskentapohjaa 40 prosenttia. Näin ollen sakon laskentapohjaksi tuli Koneen osalta 79 750 000 euroa, Otisin osalta 108 035 000 euroa, Schindlerin osalta 35 525 000 euroa, ThyssenKruppin osalta 26 350 000 euroa ja MEE:n osalta 11 900 000 euroa (riidanalaisen päätöksen 695 ja 696 perustelukappale). Komission mukaan ThyssenKruppia oli pidettävä rikkomisen uusijana, ja se korotti sen sakon määrää 50 prosenttia tämän raskauttavan seikan perusteella (riidanalaisen päätöksen 697, 698 ja 715–720 perustelukappale). Kyseessä olevien yritysten hyväksi ei todettu mitään lieventäviä seikkoja (riidanalaisen päätöksen 724–726, 731, 732, 737, 739–741, 745–748 ja 751–755 perustelukappale). Otis vapautettiin sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon mukaisesti. ThyssenKruppin sakon määrää alennettiin ensinnäkin 40 prosenttia tiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa määrätyn vaihteluvälin rajoissa ja toiseksi 1 prosentti tosiseikkojen kiistämättä jättämisen takia. Schindlerin ja MEE:n sakon määrää alennettiin 1 prosentti tosiseikkojen kiistämättä jättämisen takia (riidanalaisen päätöksen 836–855 perustelukappale).

21 Riidanalaisen päätöksen päätösosa kuuluu seuraavasti:

”1 artikla

– –

2. Saksassa seuraavat yritykset ovat rikkoneet [EY] 81 artiklaa sopimalla jäljempänä ilmoitettujen ajanjaksojen aikana säännöllisesti ja yhteisesti hissejä ja liukuportaita koskevien sopimusten ja kansallisten yhdenmukaistettujen menettelytapojen yhteydessä markkinoiden, julkisten ja yksityisten tarjouspyyntöjen ja muiden sopimusten jakamisesta keskenään ennalta sovittujen osuuksien mukaisesti myynnin ja asennuksen osalta:

– Kone: [KC] ja [Kone Saksa]: 1.8.1995–5.12.2003;

– Otis: [UTC], [OEC] ja [Otis Saksa]: 1.8.1995–5.12.2003;

– Schindler: Schindler Holding – – ja [Schindler Saksa]: 1.8.1995–6.12.2000; ja

– ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE], [TKA] ja [TKF]: 1.8.1995–5.12.2003.

– –

4. Alankomaissa seuraavat yritykset ovat rikkoneet [EY] 81 artiklaa sopimalla jäljempänä ilmoitettujen ajanjaksojen aikana säännöllisesti ja yhteisesti hissejä ja liukuportaita koskevien sopimusten ja kansallisten yhdenmukaistettujen menettelytapojen yhteydessä markkinoiden, julkisten ja yksityisten tarjouspyyntöjen ja muiden sopimusten jakamisesta keskenään ennalta sovittujen osuuksien mukaisesti myynnin ja asennuksen osalta sekä luopumalla keskinäisestä kilpailusta huolto- ja modernisointisopimusten osalta:

– Kone: [KC] ja [Kone Alankomaat]: 1.6.1999–5.3.2004;

– Otis: [UTC], [OEC] ja [Otis Alankomaat]: 15.4.1998–5.3.2004;

– Schindler: Schindler Holding – – ja [Schindler Alankomaat]: 1.6.1999–5.3.2004;

– ThyssenKrupp: [TKAG] ja [TKL]: 15.4.1998–5.3.2004; ja

– [MEE]: 11.1.2000–5.3.2004.

2 artikla

– –

2. Päätöksen 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuista Saksassa tapahtuneista rikkomisista on määrätty seuraavat sakot:

– Kone: [KC] ja [Kone Saksa] yhteisvastuullisesti 62 370 000 euroa;

– Otis: [UTC], [OEC] ja [Otis Saksa] yhteisvastuullisesti 159 043 500 euroa;

– Schindler: Schindler Holding – – ja [Schindler Saksa] yhteisvastuullisesti 21 458 250 euroa; ja

– ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE], [TKA] ja [TKF] yhteisvastuullisesti 374 220 000 euroa.

– –

4. Päätöksen 1 artiklan 4 kohdassa tarkoitetuista Alankomaissa tapahtuneista rikkomisista on määrätty seuraavat sakot:

– Kone: [KC] ja [Kone Alankomaat] yhteisvastuullisesti 79 750 000 euroa;

– Otis: [UTC], [OEC] ja [Otis Alankomaat] yhteisvastuullisesti 0 euroa;

– Schindler: Schindler Holding – – ja [Schindler Alankomaat] yhteisvastuullisesti 35 169 750 euroa;

– ThyssenKrupp: [TKAG] ja [TKL] yhteisvastuullisesti 23 477 850 euroa; ja

– [MEE]: 1 841 400 euroa."

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset

22 Kantajat KC, Kone Saksa ja Kone Alankomaat nostivat nyt käsiteltävän kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 8.5.2007 toimittamallaan kannekirjelmällä.

23 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (kolmas jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn ja esitti työjärjestyksensä 64 artiklassa määrättynä prosessinjohtotoimena kantajille useita kirjallisia kysymyksiä ja pyysi osapuolia toimittamaan tiettyjä asiakirjoja. Nämä eivät vastanneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymykseen asetetussa määräajassa. Siihen vastattiin 10.9.2009 päivätyllä kirjeellä. Siinä ja 28.9.2009 päivätyssä kirjeessä kantajat korostivat tiettyjen tietojen olevan luottamuksellisia ja pyysivät, että ne poistettaisiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen julkaisuista. Asianosaiset vastasivat asiakirjapyyntöön asetetussa määräajassa.

24 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin 16.10.2009 pidetyssä istunnossa.

25 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräsi työjärjestyksensä 65 artiklan b alakohdan, 66 artiklan 1 kohdan ja 67 artiklan 3 kohdan toisen alakohdan nojalla 14.10.2009 antamallaan määräyksellä komission toimittamaan tiettyjä asiakirjoja, jotka tämä oli ilmoittanut luottamuksellisiksi. Komissio noudatti pyyntöä asetetussa määräajassa. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei pitänyt asiakirjoja tarpeellisina asian ratkaisemisen kannalta, ne palautettiin komissiolle antamatta niitä tiedoksi kantajille, minkä jälkeen suullinen käsittely päätettiin.

26 Kantajat vaativat, että unionin yleinen tuomioistuin

– kumoaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 2 kohdan siltä osin kuin siinä määrätään KC:lle ja Kone Saksalle sakko ja joko jättää sakon määräämättä tai määrää pienemmän sakon kuin riidanalaisessa päätöksessä on määrätty;

– kumoaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdan siltä osin kuin siinä määrätään KC:lle ja Kone Alankomaille sakko ja määrää pienemmän sakon kuin riidanalaisessa päätöksessä on määrätty;

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

27 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– hylkää kanteen;

– velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

28 Kantajat kiistävät yhtäältä riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 2 kohdan lainmukaisuuden siltä osin kuin siinä määrätään asianomaisille yrityksille sakko Saksassa tapahtuneista rikkomisista ja toisaalta riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdan lainmukaisuuden siltä osin kuin siinä määrätään näille sakko Alankomaissa tapahtuneista rikkomisista.

29 Kantajat vetoavat kolmeen kanneperusteeseen. Ensimmäinen kanneperuste koskee vuoden 1998 suuntaviivojen rikkomista ja suhteellisuusperiaatteen loukkaamista sakon laskentapohjan vahvistamisessa. Toinen kanneperuste koskee vuoden 2002 yhteistyötiedonannon rikkomista ja luottamuksensuojan, suhteellisuuden, kohtuullisuuden, yhdenvertaisen kohtelun ja puolustautumisoikeuksien periaatteiden

loukkaamista. Kolmas kanneperuste koskee luottamuksensuojan ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden loukkaamista määritettäessä sakon määrän alentamista muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tehdyn yhteistyön perusteella.

Kanneperuste, joka koskee vuoden 1998 suuntaviivojen rikkomista ja suhteellisuusperiaatteen loukkaamista sakon laskentapohjan vahvistamisessa

30 Kantajat väittävät, että komissio sovelsi virheellisesti vuoden 1998 suuntaviivoja ja loukkasi suhteellisuusperiaatetta vahvistaessaan Saksassa ja Alankomaissa tapahtuneista rikkomisista määrättyjen sakkojen laskentapohjaa.

31 Aluksi on muistutettava vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenevän, että komissiolla on laaja harkintavalta sakkojen laskentamenetelmän yhteydessä. Tähän menetelmään, jota rajaavat vuoden 1998 suuntaviivat, sisältyy joustavia osatekijöitä, joiden perusteella komissiolla on mahdollisuus käyttää harkintavaltaansa asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan mukaisesti (ks. yhdistetyt asiat C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P, Papierfabrik August Koehler ym. v. komissio, tuomio 3.9.2009, Kok., s. I-7191, 112 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

32 Unionin kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus on määritettävä erittäin monien seikkojen – kuten asian ominaispiirteiden, asiayhteyden ja sakkojen ennalta ehkäisevän vaikutuksen – perusteella, mutta pakottavasti huomioon otettavista arviointiperusteista ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (asia C-510/06 P, Archer

Daniels Midland v. komissio, tuomio 19.3.2009, Kok., s. I-1843, 72 kohta ja asia C-534/07 P, Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomio 3.9.2009, Kok., s. I-7415, 54 kohta).

33 Kuten edellä 16 kohdassa on esitetty, komissio on nyt käsiteltävässä asiassa määrittänyt sakkojen määrän soveltamalla vuoden 1998 suuntaviivoissa määriteltyä menetelmää.

34 Vaikkei vuoden 1998 suuntaviivoja voitaisikaan pitää oikeussääntöinä, joita hallinto on joka tapauksessa velvollinen noudattamaan, niissä vahvistetaan kuitenkin käytännesääntöjä, joissa ilmaistaan noudatettava käytäntö ja joista hallinto voi poiketa erityistapauksissa vain sellaisin perustein, jotka ovat sopusoinnussa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa (ks. yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 209 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja asia T-73/04, Carbone-Lorraine v. komissio, tuomio 8.10.2008, Kok., s. II-2661, 70 kohta).

35 Kun komissio antaa tällaisia käytännesääntöjä ja ne julkaisemalla ilmoittaa, että niitä sovelletaan tuosta hetkestä lähtien niissä tarkoitettuihin tilanteisiin, se rajoittaa oman harkintavaltansa käyttämistä eikä se voi poiketa näistä säännöistä, tai muuten sen mahdollisesti katsottaisiin loukanneen yleisiä oikeusperiaatteita, kuten yhdenvertaisen kohtelun periaatetta tai luottamuksensuojan periaatetta (ks. edellä 34 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 211 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja edellä 34 kohdassa mainittu asia Carbone-Lorraine v. komissio, tuomion 71 kohta).

36 Lisäksi vuoden 1998 suuntaviivoissa määritetään yleisesti ja abstraktisti menettelysäännöt, jotka komissio on asettanut itselleen sakkojen määrän vahvistamiseksi, ja taataan näin yritysten oikeusvarmuus (edellä 34 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 211 ja 213 kohta).

37 On muistettava, että vuoden 1998 suuntaviivoissa määrätään ensiksikin kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arvioimisesta sellaisenaan, minkä perusteella voidaan vahvistaa yleinen sakon laskentapohja (1 kohdan A alakohdan toinen alakohta). Toiseksi vakavuutta arvioidaan rikkomisen laadun ja asianomaisen yrityksen ominaisuuksien – erityisesti sen koon ja sillä relevanteilla markkinoilla olevan aseman – mukaan, ja tämän perusteella saatetaan vaihdella sakon laskentapohjaa, luokitella yrityksiä ryhmiin sekä vahvistaa erityinen laskentapohja (1 kohdan A alakohdan kolmannesta seitsemänteen alakohta).

38 Arvioidessaan rikkomisen vakavuutta riidanalaisessa päätöksessä komissio tutki samanaikaisesti riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa todettuja neljää rikkomista ”[s]illä perusteella, että [niihin] liittyi yhteisiä tekijöitä” (riidanalaisen päätöksen 657 perustelukappale).

39 Rikkomisen laadusta komissio selittää 658 ja 659 perustelukappaleessa seuraavaa:

”658 Tämän päätöksen kohteena olevat rikkomiset tarkoittivat lähinnä kilpailijoiden välistä salaista yhteistyötä markkinoiden jakamiseksi tai markkinaosuuksien jäädyttämiseksi jakamalla uusien hissien ja/tai liukuportaiden myynti- tai asennushankkeita keskenään ja luopumalla keskinäisestä kilpailusta hissien ja liukuportaiden huollon ja modernisoinnin osalta (lukuun ottamatta Saksaa, jossa kartellin jäsenet eivät neuvotelleet huolto- ja modernisointitoimista). Tällaiset horisontaaliset rajoitukset kuuluvat laatunsa vuoksi vakavimpiin [EY] 81 artiklan vastaisiin rikkomisiin. Käsiteltävässä asiassa tapahtuneilla rikkomisilla on keinotekoisesti evätty asiakkailta etuja, joita he saattoivat kilpailevan tarjonnan ansiosta odottaa saavansa. On myös mielenkiintoista havaita, että tietyt keinottelun kohteena olevat hankkeet olivat verovaroin rahoitettuja julkisia hankintoja, jotka oli toteutettu nimenomaan kilpailukykyisten ja erityisesti hinta-laatusuhteeltaan hyvien tarjousten saamiseksi.

659 Rikkomisen vakavuuden arvioinnissa sen tavoitteeseen liittyvillä seikoilla on yleensä enemmän merkitystä kuin sen vaikutuksiin liittyvillä seikoilla, erityisesti jos tässä asiassa tehtyjen kaltaiset sopimukset koskevat erittäin vakavia rikkomisia, kuten hintojen vahvistamista ja markkinoiden jakamista. Sopimuksen vaikutukset eivät yleensä ole ratkaiseva peruste rikkomisen vakavuuden arvioinnissa."

40 Komissio väittää, ettei "se ole yrittänyt osoittaa tarkasti rikkomisen vaikutuksia, koska sovellettavia kilpailutekijöitä (hinta, kaupalliset ehdot, laatu, innovointi ja muut tekijät) [oli] mahdotonta määrittää riittävän varmasti ilman rikkomisia" (riidanalaisen päätöksen 660 perustelukappale). Komissio kuitenkin katsoo, että "[on] –– selvää, että rikkomisilla on ollut todellista vaikutusta", ja selittää tässä yhteydessä, että "[s]e, että kartellin jäsenet olivat toteuttaneet erilaiset kilpailunvastaiset järjestelyt, viittaa jo sinänsä markkinavaikutukseen, vaikka todellista vaikutusta onkin vaikea arvioida, sillä ei nimittäin ole tiedossa, syyllistyttiinkö muiden tarjousten osalta tarjouskeinotteluun, ja kuinka monen, tai kuinka paljon hankkeita kartellin jäsenet ovat voineet jakaa keskenään niin, ettei niiden tarvinnut olla yhteydessä toisiinsa" (riidanalaisen päätöksen 660 perustelukappale). Samassa perustelukappaleessa komissio lisää, että "[k]ilpailijoiden suuret yhteenlasketut markkinaosuudet viittaavat todennäköisiin kilpailunvastaisiin vaikutuksiin, ja näiden markkinaosuuksien säilyminen suhteellisen vakaana koko rikkomisen ajan vahvistaa nämä vaikutukset".

41 Riidanalaisen päätöksen 661–669 perustelukappaleessa komissio vastaa kantajien hallinnollisessa menettelyssä esittämiin väitteisiin, joilla pyritään osoittamaan rikkomisten vähäinen vaikutus markkinoihin.

42 Asian kannalta merkityksellisistä maantieteellisistä markkinoista komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 670 perustelukappaleessa, että "[riidanalaisen] päätöksen kohteena olevat kartellit koskivat Belgian, Saksan, Luxemburgin tai Alankomaiden koko aluetta" ja että "oikeuskäytännöstä ilmenee selvästi, että kansalliset maantieteelliset markkinat, jotka ulottuvat yhden jäsenvaltion koko alueelle, ovat jo sinänsä huomattava osa sisämarkkinoita".

43 Riidanalaisen päätöksen 671 perustelukappaleessa komissio ilmoittaa, että ”kukin niistä yhtiöistä, joille päätös on osoitettu, on syyllistynyt useisiin erittäin vakaviin EY 81 artiklan rikkomisiin, kun otetaan huomioon rikkomisten laatu ja se, että kukin niistä koski yhden jäsenvaltion (Belgia, Saksa, Luxemburg tai Alankomaat) koko aluetta”. Komissio toteaa, että ”nämä tekijät ovat sellaisia, että rikkomisia on pidettävä erittäin vakavina, vaikka niiden todellista vaikutusta ei voidakaan mitata”.

44 Saksassa tapahtuneesta rikkomisesta kantajat ensinnäkin väittävät, ettei riidanalaisessa päätöksessä oteta huomioon komission omia toteamuksia, joiden mukaan Saksassa toiminut kartelli ei koskenut kaikkia hissihankkeita. Kartellin kohteena olleet markkinat muodostuivat siis pelkästään yli miljoonan euron arvoisista hissihankkeista, joiden osuus oli arviolta 20–30 prosenttia kokonaismarkkinoista, minkä Kone, Otis ja ThyssenKrupp vahvistavat sakoista vapauttamista koskevissa hakemuksissaan (riidanalaisen päätöksen 281 ja 664 perustelukappale). Vastineessaan kantajat huomauttavat myös yhtäältä Saksassa tapahtuneen rikkomisen yhteydessä vahvistetun yleisen laskentapohjan ja toisaalta Belgiassa ja Alankomaissa tapahtuneiden rikkomisten yhteydessä vahvistettujen yleisten laskentapohjien vertailun vahvistavan, että Saksassa tapahtuneen rikkomisen yhteydessä vahvistettu laskentapohja on suhteeton, sillä toisin kuin Saksassa toiminut kartelli, Belgiassa ja Alankomaissa toimineet kartellit vaikuttivat koko hissimarkkinoihin.

45 Tässä yhteydessä on korostettava, etteivät kantajat kiistä vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdassa esitetyn sakkojen yleisen laskentapohjan määrittämisessä käytetyn menetelmän lainmukaisuutta. Kyseisen menetelmän perustana on kuitenkin kiinteään määrään perustuva laskutoimitus, jonka mukaan sakon yleinen laskentapohja, joka määritetään rikkomisen vakavuuden perusteella, lasketaan siten, että huomioon otetaan rikkomisen laatu, asian kannalta merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden laajuus ja rikkomisen todellinen vaikutus markkinoihin, jos se on mitattavissa (asia T-15/02, BASF v. komissio, tuomio 15.3.2006, Kok., s. II-497, 134 kohta ja asia T-116/04, Wieland-Werke v. komissio, tuomio 6.5.2009, Kok., s. II-1087, 62 kohta).

46 Merkityksellisten markkinoiden koko ei myöskään ole lähtökohtaisesti pakollinen tekijä vaan vain yksi merkityksellisistä tekijöistä arvioitaessa rikkomisen vakavuutta, joten komissiolla ei ole oikeuskäytännön mukaan velvollisuutta rajata kyseisiä markkinoita eikä arvioida niiden kokoa, kun kyseessä on kilpailusääntöjen rikkominen (ks. vastaavasti edellä 32 kohdassa mainittu asia Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomion 55 ja 64 kohta sekä asia T-161/05, Hoechst v. komissio, tuomio 30.9.2009, Kok., s. II-3555, 109 kohta). Sakon yleistä laskentapohjaa määrittäessään komissio voi siis ottaa huomioon rikkomisen kohteena olevien markkinoiden arvon, mutta sillä ei kuitenkaan ole velvollisuutta tehdä näin (ks. vastaavasti edellä 45 kohdassa mainitut asia BASF v. komissio, tuomion 134 kohta ja asia Wieland-Werke v. komissio, tuomion 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Vuoden 1998 suuntaviivoissa ei nimittäin määrätä, että sakkojen määrä laskettaisiin yritysten kokonaisliikevaihdon tai merkityksellisillä markkinoilla kertyneen liikevaihdon perusteella. Niissä ei kuitenkaan myöskään kielletä sitä, että tällaiset liikevaihdot otettaisiin huomioon sakon määrää määritettäessä unionin yleisten oikeusperiaatteiden noudattamiseksi ja tilanteen sitä vaatiessa (asia T-224/00, Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomio 9.7.2003, Kok., s. II-2597, 187 kohta).

47 Kantajien väite, jonka mukaan Saksassa toimineelle kartellille määrättävän sakon yleisen laskentapohjan pitäisi heijastaa merkityksellisten markkinoiden väitetysti pientä kokoa, perustuu siis virheelliseen oletukseen ja on hylättävä.

48 Kuten edellä 38–43 kohdassa huomautetaan, komissio otti rikkomisen vakavuutta arvioidessaan huomioon sen luonteen ja merkityksellisten markkinoiden maantieteellisen laajuuden.

49 Toisin kuin kantajat väittävät, komissio totesi riidanalaisen päätöksen 664 perustelukappaleessa, jossa se vastasi rikkomisen väitetysti vähäistä vaikutusta koskeviin Otisin ja Koneen väitteisiin, että Saksassa tehdyt sopimukset eivät vaikuttaneet

pelkästään liukuportaisiin ja arvoltaan yli miljoonan euron hissihankkeisiin ja että on todennäköistä, ”että nopeita ja kalliita hissejä sisältäviin yli miljoonan euron arvoisiin hissihankkeisiin liittyvä kartellitoiminta on vaikuttanut toimintaan myös muilla hissimarkkinoiden osa-alueilla”. Komissio huomautti mainitussa perustelukappaleessa myös, että hankkeen kokonaisarvo oli tärkeämpi kuin hissien määrä ja tyyppi, että rikkomisen täsmällisiä vaikutuksia oli mahdotonta osoittaa ja että tosiseikkojen perusteella oli ilmeistä, ettei osapuolten aikomuksena ollut sulkea pois tietyntyyppisiä tuotteita vaan sopia hankkeista, joissa kilpailun poistaminen oli helpointa.

50 Lisäksi on muistutettava, että vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämässään Saksaa koskevassa hakemuksessa Kone itsekin toteaa nimenomaisesti, että [*luottamuksellinen*] [1] (ks. myös riidanalaisen päätöksen 256 perustelukappale), mikä viittaisi pikemminkin siihen, että kartellin tavoitteena oli jäädyttää markkinaosuudet koko hissimarkkinoilla. Kuten komissio korostaa, erikseen sovittu yhteistyö yli miljoonan euron arvoisissa hankkeissa ei kuitenkaan käy yksiin sen kanssa, että samalla käydään aggressiivista kilpailua vähempiarvoisista hankkeista. Kuten riidanalaisen päätöksen 241 perustelukappaleesta lisäksi ilmenee, myös ThyssenKrupp ilmoitti kartellin harkinneen poikkeuksellisesti pienempiäkin hankkeita, mitä kantajat eivät kiistä. Näin ollen on hylättävä kantajien väite, jonka mukaan kartelli koski ainoastaan 20–30:tä prosenttia Saksan hissimarkkinoista.

51 Saksassa toimineesta kartellista on vielä huomautettava, että vaikka komissio ei pyrkinyt osoittamaan rikkomisen täsmällisiä vaikutuksia (riidanalaisen päätöksen 660 perustelukappale), se asetti kuitenkin laskentapohjan pienemmäksi ottaakseen kyseisten yritysten edun mukaisesti huomioon sen, etteivät kartellit olleet ehkä vaikuttaneet välittömästi hissien markkinoihin kokonaisuudessaan. Kuten komissio huomauttaa riidanalaisen päätöksen 664 perustelukappaleessa vastauksena tiettyjen

1 – Luottamukselliset tiedot on peitetty.

kartellin osallistujien väitteisiin, joiden mukaan kartelli koski hissien tapauksessa ainoastaan nopeita hissejä, se otti sakon laskentapohjaa määrittäessään tosiasiallisesti ”huomioon, ettei kartellin toiminta vaikuttanut välttämättä välittömästi hissien markkinoihin kokonaisuudessaan”. Vaikutti nimittäin siltä, että Saksassa toimineelle kartellille määrättävän sakon laskentapohja oli asetettu alhaisemmaksi, kun se ilmaistaan osuutena koko markkinoista, kuin muihin riidanalaisessa päätöksessä tarkoitettuihin kartelleihin sovelletut laskentapohjat (ks. jäljempänä 55 kohta).

52 Lisäksi on niin, että vaikka oletettaisiin, että Saksassa toiminut kartelli olisi vaikuttanut hissien tapauksessa ainoastaan yli miljoonan euron arvoisiin hissihankkeisiin – mitä kantajat eivät ole näyttäneet toteen ja mikä on ristiriidassa tiettyjen Thyssen-Kruppin lausumien kanssa (ks. edellä 50 kohta) –, sakon laskentapohja oli perusteltu, vaikka sitä verrattaisiin muiden kartellien yhteydessä vahvistettuihin laskentapohjiin. Tässä on tärkeää korostaa, että Saksassa toimineen kartellin kohteena olleet maantieteelliset markkinat olivat selvästi paljon laajemmat kuin muiden kartellien kohteena olleet maantieteelliset markkinat.

53 Lisäksi on korostettava, että tässä yhteydessä merkityksellisten markkinoiden pienellä koolla, jos se on osoitettu, on vain vähäinen merkitys verrattuna kaikkiin muihin riidanalaisen päätöksen 657–671 perustelukappaleessa esitettyihin ja edellä 38–43 kohdassa mainittuihin rikkomisen vakavuuden osoittaviin tekijöihin (ks. vastaavasti asia T-322/01, Roquette Frères v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3137, 151 kohta).

54 Vaikka oletettaisiin, että todetessaan yhdessä ja samassa päätöksessä useita erittäin vakavia rikkomisia komission on määritettävä yleiset laskentapohjat suhteessa kyseisten markkinoiden kokoon, mikään ei viittaa tässä asiassa siihen, että Saksassa toimineen kartellin yhteydessä vahvistettu yleinen laskentapohja olisi suhteeton Belgiassa ja Alankomaissa toimineiden kartellien yhteydessä vahvistettuihin yleisiin laskentapohjiin verrattuna.

55 Merkityksellisten seikkojen tarkastelusta käy nimittäin ilmi, että komissio on vahvistanut kyseisissä jäsenvaltioissa tapahtuneista rikkomisista määrättävien sakkojen yleiset laskentapohjat järkevällä ja johdonmukaisella tavalla ja ottanut tässä huomioon kyseisten markkinoiden koot, vaikkei se olekaan käyttänyt tässä mitään täsmällistä matemaattista kaavaa, mihin sillä ei missään tapauksessa ollut edes velvollisuutta (ks. edellä 45–47 kohta). Selvästi suurimpien markkinoiden eli arvoltaan 576 miljoonan euron Saksan markkinoiden tapauksessa yleiseksi laskentapohjaksi vahvistettiin 70 miljoonaa euroa. Seuraavaksi suurimpien markkinoiden eli arvoltaan 363 miljoonan euron Alankomaiden markkinoiden tapauksessa yleiseksi laskentapohjaksi vahvistettiin 55 miljoonaa euroa ja arvoltaan 254 miljoonan euron Belgian markkinoiden tapauksessa 40 miljoonaa euroa.

56 Kun otetaan huomioon vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdassa esitetty kiinteään määrään perustuvan laskutoimituksen periaate, komissiolla ei siis ole sakon yleistä laskentapohjaa vahvistaessaan velvollisuutta ottaa huomioon kyseisten markkinoiden kokoa eikä etenkään määrittää tätä määrää prosenttiosuutena kyseisillä markkinoilla kertyneestä liikevaihdosta (ks. vastaavasti edellä 45 kohdassa mainittu asia BASF v. komissio, tuomion 134 kohta), eikä Saksassa tapahtuneen rikkomisen yhteydessä vahvistettua yleistä laskentapohjaa siten voida pitää suhteettomana Belgiassa ja Alankomaissa toimineiden kartellien yhteydessä vahvistettuihin yleisiin laskentapohjiin verrattuna.

57 Toiseksi Kone muistuttaa, että Alankomaissa tapahtuneen rikkomisen vakavuuden arvioinnissa on otettava huomioon sen laatu, sen todellinen vaikutus markkinoihin, jos se on mitattavissa, ja asian kannalta merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden laajuus.

58 Kantajat väittävät komission todenneen virheellisesti, että Alankomaissa tapahtunut rikkominen oli luonteeltaan samanlainen kuin Belgiassa, Saksassa ja Luxemburgissa tapahtuneet rikkomiset, mikä merkitsee ilmeistä arviointivirhettä ja yhdenvertaisen periaatteen loukkaamista. Tästä kysymyksestä ne toteavat ensinnäkin, että jälkimmäisissä jäsenvaltioissa sopimukset tehtiin yleensä ylimmän johdon tasolla. Toiseksi hankkeiden jako perustui markkinoiden jakamiseen ennalta osallistujien kesken, ja sillä pyrittiin markkinaosuuksien jäädyttämiseen. Kolmanneksi osallistujat ylläpitivät

hankeluetteloita. Lisäksi ne turvautuivat äärimmäisiin keinoihin salatakseen lainvastaisen toimintansa. Neljänneksi Belgiassa ja Luxemburgissa tapahtuneet rikkomiset koskivat kaikkia hankkeita ja/tai sopimuksia ja Saksassa kaikkia sellaisia hankkeita, joiden arvo ylitti määrätyn rajan. Viidenneksi Belgiassa oli käytössä korvausmekanismi ”palvelujen” alalla. Alankomaissa tapahtuneessa rikkomisessa ei kuitenkaan vallinnut yksikään näistä olosuhteista.

59 On siis todettava, ettei näillä olosuhteilla – vaikka ne katsottaisiinkin toteen näytetyiksi – voida kyseenalaistaa arviota, jonka komissio esitti Alankomaissa todetun rikkomisen luonteesta riidanalaisen päätöksen 658 perustelukappaleessa. Sekä Alankomaissa että Belgiassa, Saksassa ja Luxemburgissa tapahtuneet rikkomiset nimittäin tarkoittivat lähinnä kilpailijoiden välistä salaista yhteistyötä markkinoiden jakamiseksi tai markkinaosuuksien jäädyttämiseksi jakamalla uusien hissien ja/tai liukuportaiden myynti- tai asennushankkeita keskenään ja luopumalla keskinäisestä kilpailusta hissien ja liukuportaiden huollon ja modernisoinnin osalta (lukuun ottamatta Saksaa, jossa kartellin jäsenet eivät neuvotelleet huolto- ja modernisointitoimista). Tällaiset horisontaaliset rajoitukset kuuluvat jo laatunsa vuoksi vakavimpiin [EY] 81 artiklan vastaisiin rikkomisiin (riidanalaisen päätöksen 658 perustelukappale), mikä ilmenee nimenomaisesti vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdasta, jossa ne luokitellaan ”erityisen vakaviksi”.

60 Kantajien mukaan Alankomaissa tapahtuneella rikkomisella oli lisäksi vähäisempi vaikutus markkinoihin kuin Belgiassa, Saksassa ja Luxemburgissa toimineilla kartelleilla. Toisin kuin komissio väittää, markkinavaikutusta on sangen mahdollista arvioida yleisesti vertaamalla kyseisten hankkeiden arvoa markkinoiden kokonaisarvoon. Lisäksi Otis, ThyssenKrupp ja Kone arvioivat kaikki rikkomisen vaikutuspiiriin kuuluneiden markkinoiden osuudeksi alle 10 prosenttia. Kone väittää toissijaisesti, että toimitettujen todisteiden ja rikkomisen luonteen ja vaikutuksen perusteella komission olisi pitänyt luokitella Alankomaissa tapahtunut rikkominen vakavaksi eikä

erittäin vakavaksi ja tämän seurauksena alentaa Alankomaissa tapahtuneesta rikkomisesta määrättävän sakon laskentapohjaa.

61 Vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan ensimmäisen alakohdan mukaan komission on siis arvioidessaan rikkomisen vakavuutta tutkittava rikkomisen todellista vaikutusta markkinoihin ainoastaan, jos ilmenee, että se on mitattavissa (ks. vastaavasti edellä 32 kohdassa mainittu asia Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomion 74 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, edellä 46 kohdassa mainittu asia Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomion 143 kohta ja asia T-279/02, Degussa v. komissio, tuomio 5.4.2006, Kok., s. II-897, 216 kohta).

62 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komission on arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen konkreettisia vaikutuksia markkinoihin käytettävä vertailukohtana sitä kilpailutilannetta, joka olisi normaalisti vallinnut ilman kilpailusääntöjen rikkomista (ks. edellä 34 kohdassa mainittu asia Carbone-Lorraine v. komissio, tuomion 83 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

63 Nyt käsiteltävässä asiassa komissio väittää riidanalaisen päätöksen 660 perustelukappaleessa, ettei se ”ole yrittänyt osoittaa tarkasti rikkomisen vaikutuksia, koska sovellettavia kilpailutekijöitä (hinta, kaupalliset ehdot, laatu, innovaatiot ja muut tekijät) [oli] mahdotonta määrittää riittävän varmasti ilman rikkomisia”. Vaikka komissio pitää riidanalaisen päätöksen 660 perustelukappaleessa selvänä, että kartelleilla on ollut todellista vaikutusta, koska ne on toteutettu, ja vaikka se on 661–669 perustelukappaleessa hylännyt kyseessä olevien yritysten väitteet, joilla pyrittiin osoittamaan kartellien vähäiset vaikutukset, on todettava, ettei riidanalaisessa päätöksessä ole rikkomisten vakavuuden arvioinnissa otettu huomioon niiden mahdollista markkinavaikutusta.

64 Siksi komissio perustelee riidanalaisen päätöksen 671 perustelukappaleessa päätelmäänsä rikkomisten vakavuuden arvioinnista pelkästään rikkomisten laadulla ja maantieteellisellä ulottuvuudella. Komissio nimittäin päättelee kyseisessä

perustelukappaleessa, että ”kun otetaan huomioon rikkomisten laatu ja se, että kukin niistä koski yhden jäsenvaltion (Belgia, Saksa, Luxemburg tai Alankomaat) koko aluetta – –, [on katsottava, että] kukin yritys, jolle päätös on osoitettu, on syyllistynyt yhteen tai useampaan erittäin vakavaan EY 81 artiklan rikkomiseen”.

65 Väitteestä, jonka mukaan markkinavaikutusta olisi mahdollista arvioida yleisesti vertaamalla kyseisten hankkeiden arvoa markkinoiden kokonaisarvoon, on todettava, etteivät kantajat määrittele tarkemmin, millä tavalla markkinavaikutus olisi laskettava. Tältä osin kantajat viittaavat vastineessaan selvityksiin, joita Kone toimitti väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa. Ottamatta kantaa näiden kannekirjelmän liitteessä esitettyjen väitteiden hyväksyttävyyteen on todettava, että kantajat tyytyvät vetoamaan kartellin vähäiseen vaikutukseen Alankomaiden markkinoilla ja viittaavat tältä osin lähinnä kyseisten yritysten lausuntoihin, joiden mukaan kartelli koski vain pientä määrää hankkeita. Kuten komissio huomauttaa, näistä lausunnoista ei kuitenkaan voida päätellä, että rikkomisen vaikutus oli mitattavissa, koska kartellin laajuus ei ollut tiedossa. Komissio toteaakin esimerkiksi riidanalaisen päätöksen 384 perustelukappaleessa kantajien tätä kiistämättä, että ”Alankomaissa ei ollut mitään tarvetta jakaa kaikkia hankkeita, koska yritysten ei tarvinnut neuvotella keskenään muista kuin sellaisista hankkeista, joita ei automaattisesti ollut jaettu jollekin yrityksistä jo vakiintuneen asiakassuhteen takia”. Kantajien väitteillä ei liioin voida kyseenalaistaa komission riidanalaisen päätöksen 660 perustelukappaleessa esittämää päätelmää, jonka mukaan sovellettavia kilpailutekijöitä (hinta, kaupalliset ehdot, laatu, innovointi ja muut tekijät) oli mahdotonta määrittää riittävän varmasti ilman rikkomisia (ks. edellä 62 ja 63 kohta).

66 Joka tapauksessa on todettava, etteivät kantajien väitteet saata kyseenalaiseksi Alankomaissa tapahtuneen rikkomisen luokittelua erittäin vakavaksi.

67 On nimittäin huomautettava, että riidanalaisessa päätöksessä todetut rikkomiset kuuluvat jo laatunsa vuoksi kaikkein vakavimpiin EY 81 artiklan rikkomisiin, koska niiden tavoitteena on ”kilpailijoiden välinen salainen yhteistyö markkinoiden jakamiseksi tai markkinaosuuksien jäädyttämiseksi jakamalla uusien hissien ja/tai liukuportaiden myynti- tai asennushankkeita keskenään ja luopumalla keskinäisestä kilpailusta hissien ja liukuportaiden huollon ja modernisoinnin osalta (lukuun ottamatta Saksaa, jossa kartellin jäsenet eivät neuvotelleet huolto- ja modernisointitoimista)” (riidanalaisen päätöksen 658 perustelukappale). Tästä todetaan vuoden 1998 suuntaviivoissa, että erittäin vakaviin rikkomisiin kuuluvat pääasiassa hintakartellit tai markkinoiden jakaminen horisontaalisin rajoituksin tai muut menettelyt, jotka vaikuttavat sisämarkkinoiden moitteettomaan toimintaan. Nämä rikkomiset on myös nimenomaan mainittu EY 81 artiklan 1 kohdan c alakohdassa esimerkkeinä sisämarkkinoille soveltumattomista kartelleista. Paitsi että näillä yhteisjärjestelyillä muutetaan vakavalla tavalla kilpailua, niillä myös velvoitetaan osapuolet noudattamaan erillisiä markkinoita, joita usein rajaavat kansalliset rajat, ja näin niillä eristetään nämä markkinat, mikä on ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen päätavoitteen eli yhteisön markkinoiden yhtenäistämisen kanssa. Myös tämäntyyppisiä kilpailusääntöjen rikkomisia, erityisesti silloin kun kyseessä ovat horisontaaliset yhteistoimintajärjestelyt, pidetään oikeuskäytännössä ”erityisen vakavina” tai ”ilmeisinä kilpailusääntöjen rikkomisina” (asia T-148/89, Tréfilunion v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok., s. II-1063, 109 kohta; yhdistetyt asiat T-374/94, T-375/94, T-384/94 ja T-388/94, European Night Services ym. v. komissio, tuomio 15.9.1998, Kok., s. II-3141, 136 kohta ja asia T-241/01, Scandinavian Airlines System v. komissio, tuomio 18.7.2005, Kok., s. II-2917, 85 kohta).

68 Lisäksi vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, ettei kilpailunvastaisen menettelyn vaikutus ole ratkaiseva kriteeri rikkomisen vakavuutta arvioitaessa. Menettelytavan suunnitelmallisuuteen liittyvillä seikoilla voi olla suurempi merkitys kuin sen vaikutuksiin liittyvillä seikoilla, varsinkin kun kyse on sellaisinaan vakavista rikkomisista, kuten markkinoiden jakamisesta (asia C-194/99 P, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 2.10.2003, Kok., s. I-10821, 118 kohta; edellä 32 kohdassa mainittu asia Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomion 96 kohta; yhdistetyt asiat T-45/98 ja T-47/98,

Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomio 13.12.2001, Kok., s. II-3757, 199 kohta ja edellä 61 artiklassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 251 kohta).

69 Näin ollen rikkomisen laadulla on ensisijainen merkitys silloin, kun kilpailusääntöjen rikkomisia luonnehditaan erittäin vakaviksi. Vuoden 1998 suuntaviivoissa esitetystä erittäin vakavien rikkomisten kuvauksesta ilmenee, että sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on nimenomaan markkinoiden jakaminen, kuten nyt käsiteltävässä asiassa, voidaan jo niiden laadun perusteella luokitella erittäin vakaviksi tarvitsematta luokitella tällaisia menettelyjä erityisen vaikutuksen tai maantieteellisen laajuuden mukaan (ks. vastaavasti edellä 32 kohdassa mainittu asia Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomion 75 kohta ja yhdistetyt asiat C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P ja C-137/07 P, Erste Bank der österreichischen Sparkassen ym. v. komissio, tuomio 24.9.2009, Kok., s. I-8681, 103 kohta). Tätä päätelmää tukee se, että vaikka kilpailusääntöjen vakavien rikkomisten kuvauksessa mainitaan nimenomaisesti vaikutus markkinoihin ja vaikutus laajalla yhteismarkkinoiden alueella, kilpailusääntöjen erittäin vakavien rikkomisten osalta ei sitä vastoin esitetä vaatimusta todellisesta vaikutuksesta markkinoihin eikä vaatimusta vaikutusten toteutumisesta tietyllä maantieteellisellä alueella (ks. vastaavasti asia T-69/04, Schunk ja Schunk Kohlenstoff-Technik v. komissio, tuomio 8.10.2008, Kok., s. II-2567, 171 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

70 Näin ollen komissio katsoi perustellusti, että Alankomaissa tapahtunut rikkominen oli tavoitteeseensa nähden erittäin vakava.

71 Edellä lausuttu huomioon ottaen tämä kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, joka koskee vuoden 2002 yhteistyötiedonannon rikkomista ja luottamuksensuojan, yhdenvertaisen kohtelun ja puolustautumisoikeuksien periaatteiden loukkaamista

72 Kantajat muistuttavat toimittaneensa hakemukset sakoista vapauttamiseksi tai sakkojen alentamiseksi vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla. Ne kuitenkin katsovat komission rikkoneen tiedonannon määräyksiä arvioidessaan niiden tekemän yhteistyön laatua ja hyödyllisyyttä. Kantajien mukaan komissio loukkasi myös niiden perusteltuja odotuksia ja puolustautumisoikeuksia. Lisäksi kantajat väittävät komission rikkoneen yhdenvertaisen kohtelun periaatetta arvioidessaan tiedonannon nojalla myönnettävän sakon alennuksen määrää.

Vuoden 2002 yhteistyötiedonanto

73 On huomautettava, että komissio määritteli vuoden 2002 yhteistyötiedonannossa edellytykset, joiden täyttyessä komission kanssa kartellin toteamiseksi yhteistyötä tekevät yritykset voidaan vapauttaa sakoista tai niille muutoin määrättävän sakon määrää voidaan alentaa.

74 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon A jakson 8 kohdassa määrätään ensinnäkin seuraavaa:

”Komissio myöntää yritykselle vapautuksen sakoista, jotka olisi määrätty muussa tapauksessa, jos:

a) yritys toimittaa ensimmäisenä todisteita, joiden perusteella komissio katsoo pystyvänsä tekemään asetuksen N:o 17 14 artiklan 3 kohdan mukaisen päätöksen väitettyä yhteisöön vaikuttavaa kartellia koskevan tutkimuksen suorittamisesta,

b) yritys toimittaa ensimmäisenä todisteita, joiden perusteella komissio katsoo mahdollisesti pystyvänsä toteamaan, että [EY] 81 artiklaa on rikottu väitetyn yhteisöön vaikuttavan kartellin yhteydessä.”

75 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon B jakson 20 kohdassa määrätään, että ”yritykset, jotka eivät täytä edellä A jaksossa esitettyjä [sakosta vapauttamista koskevia] edellytyksiä, voivat saada lievennystä sakkoihin, jotka olisi määrätty muussa tapauksessa”, ja sen 21 kohdassa edelleen, että ”sakkojen lieventämiseksi yrityksen on toimitettava komissiolle epäillystä kilpailusääntöjen rikkomisesta todisteita, joilla on merkittävää lisäarvoa suhteessa komission hallussa jo oleviin todisteisiin, ja sen on lopetettava osallistumisensa epäiltyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen viimeistään siinä vaiheessa, kun se toimittaa todisteet”.

76 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 22 kohdassa selitetään lisäarvon käsitettä seuraavasti:

”Käsitteellä ’lisäarvo’ viitataan siihen, missä määrin toimitetut todisteet luonteensa ja/tai yksityiskohtaisuutensa vuoksi parantavat komission mahdollisuuksia vahvistaa

kyseessä olevat tosiseikat. Arvioidessaan tätä komissio katsoo yleensä kirjallisten todisteiden, jotka ovat peräisin ajankohdalta, jota tosiseikat koskevat, olevan arvokkaampia kuin jälkeenpäin tuotetut todisteet. Samoin kyseessä oleviin tosiseikkoihin suoraan liittyvät todisteet katsotaan yleensä arvokkaammiksi kuin todisteet, jotka liittyvät niihin vain välillisesti."

77 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisessä alakohdassa määritetään seuraavat sakkojen alentamisen kolme luokkaa:

"– ensimmäinen yritys, joka täyttää 21 kohdan mukaiset edellytykset: sakkoja lievennetään 30–50 prosenttia;

– toinen yritys, joka täyttää 21 kohdan mukaiset edellytykset: sakkoja lievennetään 20–30 prosenttia;

– seuraavat yritykset, jotka täyttävät 21 kohdan mukaiset edellytykset: sakkoja lievennetään enintään 20 prosenttia".

78 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan toisessa alakohdassa määrätään seuraavaa:

"Sakkojen lievennyksen tason ratkaisemiseksi kussakin näistä ryhmistä, komissio ottaa huomioon sen, minä ajankohtana 21 kohdan mukaiset edellytykset täyttävät todisteet toimitettiin ja missä määrin ne sisälsivät lisäarvoa. Komissio voi myös ottaa huomioon yrityksen todisteiden toimittamispäivän jälkeisen yhteistyön laajuuden ja jatkuvuuden."

79 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan viimeisessä alakohdassa määrätään vielä seuraavaa:

”Jos yritys lisäksi toimittaa todisteita komissiolle aikaisemmin tuntemattomista tosiseikoista, jotka liittyvät suoraan epäillyn kartellin vakavuuteen tai kestoon, komissio ei ota näitä tosiseikkoja lukuun määrittäessään sakkoa, joka määrätään kyseiset todisteet toimittaneelle yritykselle.”

Komission harkintavalta ja unionin tuomioistuimen harjoittama valvonta

80 On muistutettava, että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa, joka muodostaa oikeusperustan sakkojen määräämiselle unionin kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi, myönnetään komissiolle harkintavaltaa sakkojen määrän vahvistamisessa (ks. vastaavasti asia T-229/94, Deutsche Bahn v. komissio, tuomio 21.10.1997, Kok., s. II-1689, 127 kohta), joka on komission yleisen kilpailupolitiikan väline (yhdistetyt asiat 100/80-103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok., s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 105 ja 109 kohta). Juuri tätä taustaa vasten komissio antoi ja julkaisi vuoden 2002 yhteistyötiedonannon varmistaakseen sakkoja koskevien päätöstensä avoimuuden ja objektiivisuuden. Tiedonannolla se pyrkii täsmentämään ylemmäntasoisia oikeussääntöjä noudattamalla ne perusteet, joita se aikoo soveltaa käyttäessään harkintavaltaansa. Tästä seuraa, että se rajoittaa itse kyseistä harkintavaltaansa (ks. analogisesti asia T-214/95, Vlaams Gewest v. komissio, tuomio 30.4.1998, Kok., s. II-717, 89 kohta), koska sen on toimittava niiden viitteellisten sääntöjen mukaan, jotka se on itselleen asettanut (ks. analogisesti asia T-380/94, AIUFFASS ja AKT v. komissio, tuomio 12.12.1996, Kok., s. II-2169, 57 kohta).

81 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon antamiseen perustuva komission oman harkintavallan rajoittaminen ei ole kuitenkaan ristiriidassa sen kanssa, että komissiolla on edelleen huomattavasti harkintavaltaa (ks. analogisesti yhdistetyt asiat T-259/02–T-264/02 ja T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich ym. v. komissio, tuomio 14.12.2006, Kok., s. II-5169, 224 kohta).

82 Vuoden 2002 yhteistyötiedonantoon sisältyy näet useita joustavia osatekijöitä, joiden perusteella komissiolla on mahdollisuus käyttää omaa harkintavaltaansa asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan mukaisesti sellaisena kuin sitä on tulkittu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä (ks. analogisesti edellä 81 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Raiffeisen Zentralbank Österreich ym. v. komissio, tuomion 224 kohta).

83 On siis todettava, että komissiolla on laaja harkintavalta arvioidessaan, aiheutuuko vuoden 2002 yhteistyötiedonantoa hyödyntämään pyrkivän yrityksen toimittamista todisteista tiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa (ks. vastaavasti asia C-328/05 P, SGL Carbon v. komissio, tuomio 10.5.2007, Kok., s. I-3921, 88 kohta ja asia T-410/03, Hoechst v. komissio, tuomio 18.6.2008, Kok., s. II-881, 555 kohta). Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a ja b alakohdasta on todettava, että kyseinen merkittävä harkintavalta johtuu määräyksen sanamuodosta, jossa viitataan nimenomaisesti sellaisten todisteiden toimittamiseen, joiden perusteella ”komissio katsoo” pystyvänsä tekemään päätöksen tutkimuksen tekemisestä tai toteamaan rikkomisen. Yrityksen yhteistyön laadun ja hyödyllisyyden arviointi edellyttää monimutkaisten tosiseikkojen arviointia (ks. vastaavasti edellä mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomion 81 kohta ja edellä 34 kohdassa mainittu asia Carbone Lorraine v. komissio, tuomion 271 kohta).

84 Todettuaan, että esitetyillä todisteilla on vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa, komissiolla on samoin harkintavaltaa määrittäessään kyseiselle yritykselle myönnettävän sakon alennuksen täsmällistä määrää.

Tiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisessä alakohdassa määrätään nimittäin sakon määrän alentamisasteikot eri yritysluokille, ja toisessa alakohdassa vahvistetaan perusteet, jotka komission on otettava huomioon määrittäessään alennuksen suuruutta näiden asteikkojen sisällä.

85 Kun otetaan huomioon komission harkintavalta sen arvioidessa yrityksen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tekemää yhteistyötä, unionin yleinen tuomioistuin voi puuttua ainoastaan kyseisen harkintavallan selvään ylittämiseen (ks. vastaavasti edellä 83 kohdassa mainitut asia SGL Carbon v. komissio, tuomion 81, 88 ja 89 kohta ja asia Hoechst v. komissio, tuomion 555 kohta).

Koneen tekemä yhteistyö Saksassa tapahtuneen rikkomisen toteamiseksi

86 Konetta, joka oli ensimmäinen yritys, joka toimitti 12.2.2004 vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla hakemuksen Saksassa toimineen kartellin yhteydessä (riidanalaisen päätöksen 105 perustelukappale), ei vapautettu sakoista tiedonannon 8 kohdan perusteella (riidanalaisen päätöksen 790 perustelukappale).

87 Komissio nimittäin katsoi riidanalaisen päätöksen 783–786 perustelukappaleessa, ettei vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohtaa voitu soveltaa, koska komissio oli jo tehnyt tarkastuksen Saksassa kolmannelta tietolähteeltä saamiensa tietojen perusteella 28.1.2004.

88 Myöskään tiedonannon 8 artiklan b alakohdan soveltaminen ei tullut kysymykseen seuraavista riidanalaisen päätöksen 787–789 perustelukappaleessa esitetyistä syistä:

”787 Komissio myöntää yhteistyötiedonannon 8 kohdan b alakohdan mukaisesti vapautuksen sakoista yritykselle, joka ensimmäisenä toimittaa sellaisia todisteita, joiden perusteella komissio katsoo pystyvänsä toteamaan, että [EY] 81 artiklaa on rikottu väitetyn kartellin yhteydessä, mikä edellyttää, ettei komissiolla ole ennakolta hallussaan riittävästi todisteita [EY] 81 artiklan rikkomisen toteamiseen eikä yhdellekään yritykselle ole vielä myönnetty 8 kohdan a alakohdan mukaisesti ehdollista vapautusta sakoista.

788 Huomautukset, joita Kone esittää [vuoden 2002 tiedonannon nojalla toimittamansa] hakemuksen yhteydessä, ovat ristiriitaisia, eikä niiden tueksi ole esitetty muita todisteita kuin muistin varassa laadittuja omia kirjallisia lausuntoja. Kone myöntää, että [*luottamuksellinen*]. Komissiolla oli tässä tapauksessa jo hallussaan muista lähteistä, kuten kolmansien osapuolten huomautuksista ja tarkastuksista, saatuja tietoja väitetystä rikkomisesta. Nämä tiedot määräsivät pitkälti sen, miten asian tutkinta suuntautui komission aloitteesta käynnistetyssä hallinnollisessa menettelyssä. Näissä olosuhteissa yrityksen, joka halusi vapautuksen sakoista [vuoden 2002] yhteistyötiedonannon 8 artiklan b alakohdan nojalla, olisi pitänyt toimittaa komissiolle sellaisia tietoja, joiden perusteella tutkintaa olisi voitu merkittävästi nopeuttaa.

789 Koneen Saksaa koskevissa huomautuksissa esitetyt kuvaukset kartellin toiminnasta eivät ole yhtä tarkkoja kuin Belgiaa ja Luxemburgia koskevissa huomautuksissa, eikä niiden tueksi esitetä mitään syyllisyyttä osoittavia asiakirjatodisteita (Koneen omia lausuntoja lukuun ottamatta). Kone ei siis voi väittää, että sen yhtäältä Belgiaa ja Luxemburgia ja toisaalta Saksaa koskevat huomautukset olivat ’laadultaan samanlaisia’’.”

89 Koneen sakon määrää alennettiin kuitenkin 50 prosenttia Saksassa toimineen kartellin toteamiseksi tehdyn yhteistyön perusteella vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan nojalla (riidanalaisen päätöksen 793 perustelukappale).

90 Ensinnäkin kantajat väittävät, että Kone täytti vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan b alakohdassa asetetut sakoista vapauttamisen edellytykset Saksassa tapahtuneen rikkomisen osalta, koska komissio tukeutui riidanalaisessa päätöksessä rikkomisen kaikkien osatekijöiden todistamiseksi Koneen 12.2.2004 ja 18.2.2004 esittämiin huomautuksiin. Kantajat korostavat, että kun Kone jätti hakemuksensa mainitun tiedonannon nojalla, komissiolla ei vielä ollut hallussaan riittävästi todisteita voidakseen todeta Saksassa tapahtuneen rikkomisen ja että Kone oli ensimmäinen yritys, joka toimitti tietoja rikkomisesta.

91 Samoin on muistettava, että vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan b alakohdan nojalla myönnettävä vapautus sakoista edellyttää muun muassa, että yritys toimittaa ensimmäisenä todisteita, joiden perusteella komissio katsoo pystyvänsä toteamaan, että EY 81 artiklaa on rikottu väitetyn yhteisöön vaikuttavan kartellin yhteydessä.

92 On huomautettava, että siinä vaiheessa, kun Kone toimitti 12.2.2004 Saksaa koskevan hakemuksensa, komissio epäili jo hallussaan olevien tietojen perusteella, että Saksassa toimii hissi- ja liukuporrasalan kartelli. Komissio oli nimittäin kolmannelta lähteeltä saamiensa tietojen perusteella jo tehnyt tarkastuksia ThyssenKruppin ja tiettyjen sen tytäryritysten tiloissa Saksassa 28.1.2004 (riidanalaisen päätöksen 104 perustelukappale).

93 On tosin riidatonta, ettei komissiolla ollut vielä hallussaan riittävästi todisteita Saksassa tapahtuneen rikkomisen toteamiseksi siinä vaiheessa, kun Kone esitti hakemuksensa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla, ja että Kone oli ensimmäinen yritys, joka esitti kyseisestä rikkomisesta tällaisen hakemuksen (riidanalaisen päätöksen 105 perustelukappale).

94 Toisin kuin kantajat väittävät, pelkästään näiden olosuhteiden perusteella ei kuitenkaan voida vaatia vapautusta sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan b alakohdan nojalla. Koneen kaltaisen yrityksen tekemän yhteistyön laatu nimittäin ratkaisee, voidaanko se vapauttaa sakoista kyseisen alakohdan perusteella. Ei siis ole riittävää, että Kone on toimittanut tietoja ja todisteita, jotka mahdollistavat rikkomista koskevan menettelyn tehokkaan jatkumisen. Vaikkei toimitettujen todisteiden toki tarvitse riittää osoittamaan rikkomista kokonaisuudessaan tai pienimpiä yksityiskohtia myöten, niiden on kuitenkin oltava luonteeltaan, yksityiskohtaisuudeltaan ja todistusarvoltaan sellaisia, että komissio pystyy niiden perusteella toteamaan EY 81 artiklan rikkomisen.

95 Kun otetaan huomioon komissiolle kuuluva harkintavalta sen arvioidessa yrityksen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tekemää yhteistyötä, tarkasteltavassa asiassa on tutkittava, ylittikö komissio tässä tapauksessa selvästi harkintavaltansa rajat, kun se totesi, etteivät Koneen toimittamat todisteet olleet luonteeltaan sellaisia, että komissio olisi niiden perusteella pystynyt toteamaan EY 81 artiklan rikkomisen Saksassa toimineen kartellin yhteydessä (ks. vastaavasti edellä 83 kohdassa mainittu asia Hoechst v. komissio, tuomio 18.6.2008, tuomion 555 kohta).

96 Ensinnäkin on muistutettava, että Koneen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämän Saksaan liittyvän hakemuksen yhteydessä toimitetut todisteet sisältyvät sen 12.2.2004 esittämiin huomautuksiin, joita se täydensi ja oikaisi 18.2.2004 esittämillään huomautuksilla. Mainittujen 12.2.2004 esitettyjen huomautusten liitteenä on

kaksi Koneen johdon laatimaa lausuntoa, joista toisessa kuvaillaan Saksan hissimarkkinoilla toiminutta kartellia [*luottamuksellinen*] ja toisessa Saksan liukuporrasmarkkinoilla toiminutta kartellia [*luottamuksellinen*].

97 Koneen 12.2.2004 ja 18.2.2004 esittämien huomautusten liitteenä on joitakin asiakirjatodisteita. Niiden Koneen johdon vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esitettyä hakemusta varten muistin varassa laatimien asiakirjojen ohella, joissa mainittiin tiettyjen kartellin yhteydessä pidettyjen kokousten ajankohdat ja paikat [*luottamuksellinen*] sekä kerrottiin kokouksissa keskustelluista hankkeista [*luottamuksellinen*], Kone liitti 12.2.2004 esittämiinsä huomautuksiin Schindleriltä saamansa faksin [*luottamuksellinen*] sekä joitakin päiväämättömiä hankeluetteloita [*luottamuksellinen*]. Koneen 18.2.2004 esittämiin huomautuksiin oli lisäksi liitetty hotellilaskuja [*luottamuksellinen*].

98 Koneen 12.2.2004 esittämiin huomautuksiin liitettyjen todisteiden arvosta on toiseksi todettava, että Koneen johtajat olivat laatineet lausunnot muistin varassa. Ei siis voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että lausunnoissa on virheitä. Kone itsekin huomauttaa 18.2.2004 esittämissään huomautuksissa, ettei se voi täysin taata tiettyjen huomautustensa oikeellisuutta.

99 Yrityksen yksipuoliset lausunnot eivät kuitenkaan riitä rikkomisen toteamiseen, jollei niiden tueksi ole esitetty täsmällisiä ja yhtäpitäviä asiakirjatodisteita. Komission on nimittäin esitettävä päätöksessään täsmällistä ja yhtäpitävää näyttöä, jonka perusteella voidaan vakuuttua siitä, että rikkominen on tapahtunut (yhdistetyt asiat 29/83 ja 30/83, Compagnie royale asturienne des mines ja Rheinzink v. komissio, tuomio 28.3.1984, Kok., s. 1679, 20 kohta; asia T-36/05, Coats Holdings ja Coats v. komissio, tuomio 12.9.2007, 71 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa ja asia T-450/05, Peugeot ja Peugeot Nederland v. komissio, tuomio 9.7.2009, Kok., s. II-2533, 75 kohta).

100 Mainittuihin 12.2.2004 ja 18.2.2004 esitettyihin huomautuksiin liitetyistä todisteista on todettava, että niiden todistusarvo on varsin vähäinen joko siksi, että Kone laati ne vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämäänsä hakemusta varten ja ne eivät ole peräisin rikkomisen ajankohdalta [*luottamuksellinen*], tai siksi, etteivät ne olleet luonteeltaan sellaisia, että komissio olisi pystynyt yksin niiden perusteella toteamaan EY 81 artiklan rikkomisen [*luottamuksellinen*]. Koneen 12.2.2004 esittämien huomautusten liitteenä olevilla hankeluetteloilla [*luottamuksellinen*], joita ei edes ole päivätty, ei ole todellista arvoa Saksassa toimineen kartellin toteen näyttämisessä Koneen huomautuksissa annettavien selitysten puuttuessa, koska luetteloissa ei ole viitteitä hankkeiden lainvastaisesta jakamisesta kilpailijoiden kesken. Sama koskee 18.2.2004 esitettyihin huomautuksiin liitettyjä hotellilaskuja [*luottamuksellinen*], jotka vahvistavat ainoastaan sen, että Koneen johtajat ovat kyseisenä ajankohtana oleskelleet tietyssä hotellissa ja varanneet itselleen kokoustilan, mutta jotka eivät kuitenkaan sisällä viitteitä kilpailunvastaisesta menettelystä hissi- ja liukuporrasalalla.

101 Ainoa Koneen huomautuksiin liitetty todiste, jossa on viitteitä kilpailunvastaisesta menettelystä, on Schindleriltä tullut faksi [*luottamuksellinen*]. Vaikka komissio viittaa tähän faksiin väitetiedoksiannon 283 kohdassa, tämän todisteen arvo Saksassa tapahtuneen rikkomisen toteamisessa on vähäinen, koska on kiistatonta, ettei Schindler enää osallistunut Saksassa toimineeseen kartelliin kyseisenä ajankohtana (ks. riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 2 kohta).

102 Edellä esitetystä päättelystä seuraa, että 12.2.2004 ja 18.2.2004 esitettyihin huomautuksiin sisältyvien Koneen yksipuolisten lausuntojen tueksi ei ole esitetty täsmällisiä ja yhtäpitäviä asiakirjatodisteita.

103 Vaikka oletettaisiin, etteivät Koneen huomautukset olleet ristiriitaisia ja että niiden tueksi esitettiin asiakirjatodisteita – toisin kuin komissio väittää riidanalaisen päätöksen 788 perustelukappaleessa –, komissio ei siis ylittänyt selvästi harkintavaltaansa

todetessaan, etteivät kyseiset huomautukset olleet riittäviä Saksassa tapahtuneen EY 81 artiklan rikkomisen toteamiseen. Komission oli näin ollen perusteltua kieltäytyä vapauttamasta Konetta sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan b alakohdan nojalla.

104 Tätä päätelmää ei kumoa myöskään se, että riidanalainen päätös sisältää lukuisia viittauksia Koneen huomautuksiin, eikä se, että muiden osallistujien toimittamat tai maaliskuussa 2004 tehtyjen tarkastusten aikana kerätyt tiedot, joita riidanalaisessa päätöksessä lainataan, vahvistavat Koneen aiemmin toimittamien huomautusten sisällön.

105 Riidanalaisen päätöksen viittaukset Koneen huomautuksiin eivät nimittäin ensinnäkään merkitse, että huomautukset olivat luonteeltaan, yksityiskohtaisuudeltaan ja todistusarvoltaan sellaisia, että komissio pystyi niiden avulla toteamaan Saksassa tapahtuneen rikkomisen. Riidanalaisen päätöksen 209–288 perustelukappaleen viittaukset muihin ”vahvistaviin” todisteisiin eivät nekään osoita, että Koneen 12.2.2004 ja 18.2.2004 esittämät huomautukset olivat luonteeltaan, yksityiskohtaisuudeltaan ja todistusarvoltaan tällaisia. Komissio joutui päinvastoin viittaamaan riidanalaisessa päätöksessä muihin todisteisiin, koska se ei voinut todeta rikkomista nojautumalla pelkästään Koneen yksipuolisiin lausuntoihin, joiden tueksi ei ollut esitetty täsmällisiä ja yhtäpitäviä asiakirjatodisteita (ks. edellä 99 kohta).

106 Lisäksi kantajat väittävät, että Koneen toimittamilla Saksassa toiminutta kartellia koskevilla todisteilla oli sama todistusarvo kuin tiedoilla, joiden perusteella Kone vapautettiin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan b alakohdan mukaisesti sakoista Belgiassa ja Luxemburgissa tapahtuneiden rikkomisten yhteydessä.

107 Ottamatta kantaa näiden lähinnä kannekirjelmään liitettyihin asiakirjoihin viittaavien kantajien perustelujen hyväksyttävyyteen on todettava, että komission oli perusteltua kieltäytyä vapauttamasta Konetta sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan b alakohdan nojalla, kuten edellä 103 kohdassa huomautetaan. Kantajat eivät myöskään osoita, että komissio ylitti selvästi harkintavaltansa rajat, kun se vapautti Koneen sakoista Belgian ja Luxemburgin osalta ja epäsi vapautuksen Saksan osalta.

108 Koneen yhtäältä Belgian ja Luxemburgin osalta esittämien hakemusten ja toisaalta Saksan osalta esittämän hakemuksen vertailu nimittäin osoittaa, että toimitetut tiedot olivat luonteeltaan ja yksityiskohtaisuudeltaan erilaisia. Ensinnäkin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla Belgian ja Luxemburgin osalta esitetyt Koneen hakemukset sisälsivät paljon yksityiskohtaisempia tietoja kartellin yhteydessä pidetyistä kokouksista kuin Saksan osalta esitetty hakemus (osallistujien nimet, päivämäärät, ajat, aihe, esityslista). Toiseksi Kone esitti Belgiassa ja Luxemburgissa toimineita kartelleja koskevien lausuntojensa tueksi täsmällisiä ja yhtäpitäviä asiakirjatodisteita. Kone toimitti koko Belgiassa ja Luxemburgissa tapahtuneen rikkomisen ajalta kattavat ja yksityiskohtaiset luettelot kartellin jäsenten kesken jaetuista hankkeista näissä maissa sekä muita rikkomisen ajankohdalta peräisin olevia asiakirjoja, jotka todistivat yritysten toimineen salaisessa yhteistyössä.

109 Edellä esitetyn perusteella on hylättävä kaikki kantajien väitteet, jotka koskevat komission kieltäytymistä vapauttamasta Konetta sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan b alakohdan nojalla.

110 Toiseksi kantajat arvioivat Koneen joka tapauksessa toimittaneen sellaisia todisteita, joiden perusteella komissio on pystynyt tekemään päätöksen tutkimusten tekemisestä, ja katsovat, että se olisi tällä perusteella pitänyt vapauttaa sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan nojalla.

111 Tästä on huomautettava, että vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan mukaan komissio myöntää vapautuksen sakoista yritykselle, joka toimittaa ensimmäisenä todisteita, joiden perusteella komissio katsoo pystyvänsä tekemään päätöksen väitettyä yhteisöön vaikuttavaa kartellia koskevan tutkimuksen suorittamisesta. Kuten komissio huomauttaa ja kuten tiedonannon 6 kohdasta ilmenee, järjestelyn tarkoituksena on helpottaa sellaisten rikkomisten toteamista, joista komissio ei ole vielä tietoinen ja jotka jäisivät paljastumatta ilman kyseisen yrityksen toimittamia todisteita. Toisin sanoen ”[vuoden 2002] yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdassa pyritään palkitsemaan todisteet, jotka auttavat paljastamaan kartellin olemassaolon, ei palkitsemaan avunantoa jo käynnissä olevassa tutkimuksessa toteutettavissa lisätoimenpiteissä, jotka toteutetaan uuden entistä kohdennetumman tarkastuksen muodossa” (riidanalaisen päätöksen 786 perustelukappale).

112 Nyt tarkasteltavassa asiassa on ensinnäkin todettava, että siinä vaiheessa, kun Kone toimitti 12.2.2004 komissiolle Saksaa koskevan hakemuksensa, komissio oli jo tehnyt 28.1.2004 muun muassa Saksassa tarkastuksia, jotka liittyivät kartellitoimintaan hissi- ja liukuporrasalan markkinoiden jakamiseksi, sillä se oli saanut kolmannelta tietolähteeltä ilmoituksen tällä alalla toimivasta kartellista (riidanalaisen päätöksen 91, 104, 105 ja 783 perustelukappale).

113 Koska Koneesta ei ollut komissiolle apua Saksassa toimineen kartellin paljastamisessa, se ei voi vaatia vapautusta sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan nojalla. Tässä yhteydessä ei ole merkitystä Koneen väitteellä, jonka mukaan se olisi oikeutettu vapautukseen, koska komissio pystyi sen hakemuksen perusteella järjestämään Saksassa maaliskuussa 2004 uusia tarkastuksia, jotka tuottivat tulosta. Kuten komissio huomauttaa (ks. edellä 111 kohta), tiedonannon 8 kohdan a alakohdassa ei pyritä ”palkitsemaan avunantoa jo käynnissä olevassa tutkimuksessa toteutettaville lisätoimenpiteille, jotka toteutetaan uuden entistä kohdennetumman tarkastuksen muodossa”.

114 Joka tapauksessa on korostettava, ettei Kone koskaan hakenut vapautusta a alakohdan nojalla, sillä Saksaa koskevalla hakemuksella täydennettiin Koneen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämää Belgiaa ja Luxemburgia koskevaa hakemusta, eli se oli erottamaton osa jälkimmäistä hakemusta ja perustui nimenomaan tiedonannon 8 kohdan b alakohtaan. Kone ei myöskään kiistä, että se vaati komission kanssa järjestetyissä tapaamisissa vapautusta sakoista tiedonannon 8 kohdan a alakohdan nojalla vasta yli vuoden kuluttua hakemuksensa jättämisestä ja noin yhdeksän kuukauden kuluttua siitä, kun komissio ilmoitti sille 29.6.2004 päivätyllä kirjeellä, ettei sen hakemus täyttänyt yhteistyötiedonannon 8 kohdan b alakohdan edellytyksiä.

115 Toiseksi on hylättävä kantajien väite, jonka mukaan Koneen 12.2.2004 ja 18.2.2004 esittämissä huomautuksissa komissiolle toimittamat tiedot koskivat eri rikkomista kuin sitä, johon tammikuussa 2004 tehdyt tarkastukset kohdistuivat. Tiedot olisivat siis koskeneet hissi- ja liukuporrasalalla Saksassa toiminutta kartellia, joka liittyi yli miljoonan euron arvoisiksi arvioituihin hankkeisiin, eivätkä – kuten tarkastuspäätöksistäkin ilmenee – vähintään Euroopan laajuista kartellia, joka kohdistui hissi- ja liukuporrasmarkkinoihin kokonaisuudessaan.

116 Tarkastuspäätöksistä ilmenee komission katsoneen niiden tekoajankohtana, että hissi- ja liukuporrasalan markkinoiden jakamista koskenut kartelli kattoi vähintään kaikki unionin jäsenvaltiot. Lisäksi vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että komission on tarkastusta koskevissa päätöksissä selvästi mainittava ne oletetut seikat, jotka se aikoo selvittää (ks. yhdistetyt asiat 46/87 ja 227/88, Hoechst v. komissio, tuomio 21.9.1989, Kok., s. 2859, Kok. Ep. X, s. 145, 41 kohta). Merkityksellisten markkinoiden täsmällistä rajaamista, oletettuja rikkomisia koskevaa täsmällistä oikeudellista luonnehdintaa sekä sen ajanjakson osoittamista, jolloin rikkomisten väitetään tapahtuneen, ei kuitenkaan tarvitse tehdä tarkastusta koskevassa päätöksessä (ks. vastaavasti asia 85/87, Dow Benelux v. komissio, tuomio 17.10.1989, Kok., s. 3137, 10 kohta).

117 On kuitenkin todettava, että kun Kone toimitti hakemuksensa komissiolle helmikuussa 2004, komissiolla oli jo hallussaan tietoja vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 artiklan a alakohdassa tarkoitetusta ”yhteisöön vaikuttavasta” kartellista, joka koski markkinoiden jakamista hissi- ja liukuporrasalalla. Lisäksi tarkastuspäätökset osoittavat selvästi, että tarkastukset koskivat nimenomaan kyseisten yritysten toimintaa hissien ja liukuportaiden myynnin ja asennuksen potentiaalisilla markkinoilla sekä näiden tuotteiden myynninjälkeisten palvelujen ja huollon potentiaalisilla markkinoilla ja että komissiolle oli ilmoitettu, että väitettyyn kartelliin osallistuneet neljä yritystä kokoontuivat vuosittain sopimaan markkinaosuuksista ainakin kussakin unionin jäsenvaltiossa. Hallussaan olevien tietojen perusteella komissio katsoi jo tammikuussa 2004, että kartelli koski Saksan markkinoita, mikä sai sen järjestämään tarkastuksia Saksassa 28.1.2004. Tältä osin Koneen väite, jonka mukaan ThyssenKruppin toimitilat Saksassa tarkastettiin ainoastaan siitä syystä, että yhtiön kotipaikka oli siellä, on ristiriidassa sen seikan kanssa, että komissio teki 29.1.2004 tarkastuksia myös Saksan markkinoilla toimineiden ThyssenKrupp-konsernin tytäryritysten tiloissa (riidanalaisen päätöksen 104 perustelukappale).

118 Kantajat eivät siis voi väittää, että Saksassa maaliskuussa 2004 tällä samalla alalla tehtyihin tarkastuksiin johtanut rikkominen oli eri kuin se, johon kohdistettiin tarkastuksia tammikuussa 2004.

119 Edellä esitetystä seuraa, ettei Kone siinä vaiheessa, kun se esitti vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla hakemuksensa komissiolle, voinut enää vaatia tiedonannon 8 kohdan a alakohdan nojalla vapautusta sakoista, jotka sille oli määrätty sen osallistumisesta Saksassa toimineeseen kartelliin.

120 Kolmanneksi kantajat väittävät, että komission olisi vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan viimeisen alakohdan perusteella pitänyt myöntää Koneelle 100 prosentin alennus sakkoon, koska komissiolla ei ollut tiedossaan mitään Saksassa toimineeseen kartelliin liittyviä seikkoja ennen kuin Kone esitti sakoista vapauttamista koskevan hakemuksensa.

121 Kyseisessä alakohdassa määrätään vielä, että ”jos yritys lisäksi toimittaa todisteita komissiolle aikaisemmin tuntemattomista tosiseikoista, jotka liittyvät suoraan epäillyn kartellin vakavuuteen tai kestoon, komissio ei ota näitä tosiseikkoja lukuun määrittäessään sakkoa, joka määrätään kyseiset todisteet toimittaneelle yritykselle”.

122 Nyt käsiteltävässä asiassa on kiistatonta, että kun Kone toimitti 12.2.2004 Saksaa koskevan hakemuksensa komissiolle, komissio oli jo saanut haltuunsa tietoja kartellista, joka koski hissi- ja liukuporrasalan markkinoiden jakamista unionissa, ja että kartellin kohteena olivat Saksan markkinat. Näin ollen komissio oli hallussaan jo olevien tietojen perusteella järjestänyt tarkastuksia Saksassa noin kaksi viikkoa ennen Koneen hakemuksen vastaanottamista.

123 Vaikka Koneen tekemällä yhteistyöllä olikin merkittävää lisäarvoa suhteessa komission hallussa jo olleisiin todisteisiin – minkä vuoksi komissio myönsi Koneelle 50 prosentin alennuksen sakkoihin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan perusteella (riidanalaisen päätöksen 792 ja 793 perustelukappale) –, komission oli perusteltua todeta riidanalaisen päätöksen 791 perustelukappaleessa, ettei Kone voinut vaatia sakkojen ylimääräistä alentamista tiedonannon 23 kohdan b alakohdan viimeisen alakohdan nojalla.

124 Tässä yhteydessä on muistutettava, että Koneen hakemukseen sisältyi muistin varassa laadittuja yksipuolisia lausuntoja, joiden tueksi ei esitetty täsmällisiä ja yhtäpitäviä asiakirjatodisteita rikkomisesta (ks. edellä 96–109 kohta). Näin ollen Saksaan liittyvä Koneen hakemus ei sisältänyt sellaisia todisteita, joilla olisi ollut suora vaikutus rikkomisen vakavuudesta tai kestosta määritettäviin seikkoihin, vaan lähinnä lausuntoja, jotka on pitänyt vahvistaa muilla todisteilla, jotka komissio on kerännyt myöhemmin tutkimuksensa aikana.

125 Myös väite vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan viimeisen alakohdan soveltamatta jättämisestä on siis hylättävä.

126 Neljänneksi kantajat väittävät, että komissio loukkasi Koneen luottamuksensuojaa kieltäytyessään vapauttamasta Konetta sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan nojalla ilmoittamatta sille välittömästi, ettei vapautus ollut enää saatavilla. Kantajien mukaan tiedonsaantioikeus on keskeinen menettelyllinen tae, jolla suojataan oikeutta olla todistamatta itseään vastaan, minkä vahvistaa hakijalle tiedonannon 17 kohdassa myönnetty oikeus peruuttaa hakemuksensa ja sen tueksi esitetyt todisteet komission ilmoitettua, ettei sakoista vapauttaminen ole mahdollista.

127 Kuten vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 29 alakohdassa todetaan, tiedonanto johtaa perusteltuihin odotuksiin, joihin yritykset saattavat vedota paljastaessaan kartellin olemassaolon komissiolle. Kun otetaan huomioon perusteltu luottamus, joka yrityksille, jotka haluavat ryhtyä komission kanssa yhteistyöhön, on voinut syntyä yhteistyötiedonannon perusteella, komissio on näin ollen velvollinen noudattamaan kyseistä tiedonantoa arvioidessaan Koneen tekemää yhteistyötä sille määrättävän sakon suuruutta määritettäessä (ks. vastaavasti asia T-9/99, HFB ym. v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1487, 608 kohta ja asia T-26/02, Daiichi Pharmaceutical v. komissio, tuomio 15.3.2006, Kok., s. II-713, 147 kohta).

128 Nyt tarkasteltavassa asiassa on todettava Saksassa tapahtuneesta rikkomisesta, että Kone toimitti 12.2.2004 komissiolle hakemuksen, jota se täydensi 18.2.2004. Lisäksi on kiistatonta, että komissio hylkäsi 29.6.2004 Koneen sakoista vapauttamista koskevan hakemuksen sillä perusteella, etteivät vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan b alakohdassa asetetut edellytykset täyttyneet.

129 Vaikka tiedonannon 12 kohdan mukaan ”yritykselle ilmoitetaan välittömästi, että sakoista vapauttaminen ei epäillyn kilpailusääntöjen rikkomisen kohdalla ole mahdollista”, jos ilmenee, etteivät vapautuksen myöntämiselle asetetut edellytykset täyty, Koneelle ei ole voinut hakemuksen jättämisen ja 29.6.2004 tehdyn komission kieltäytymispäätöksen välillä kuluneen ajan perusteella syntyä perusteltua luottamusta siihen, että se vapautettaisiin sakoista kokonaan.

130 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 15 kohdasta nimittäin ilmenee yhtäältä, että jos 8 artiklan a tai b alakohdassa mainitut edellytykset täyttyvät, ”komissio myöntää yritykselle kirjallisesti ehdollisen vapautuksen sakoista”. Taloudellinen toimija ei siis periaatteessa voi väittää, että sille olisi pelkästään komission vaitiolon perusteella syntynyt perusteltu luottamus siihen, että se saa vapautuksen sakoista.

131 Toisaalta edellä 96–119 kohdassa esitetystä päättelystä ilmenee joka tapauksessa, ettei Kone voinut nyt käsiteltävässä asiassa odottaa saavansa vapautusta sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla, koska sen on täytynyt tietää, etteivät tiedonannon 8 kohdan a alakohdassa sen enempää kuin 8 kohdan b alakohdassakaan asetetut edellytykset täyttyneet, etenkin kun Kone ei kiistä hakeneensa vapautusta tiedonannon 8 kohdan a alakohdan nojalla vasta noin yhdeksän kuukauden kuluttua siitä, kun sen 8 kohdan b alakohdan nojalla esittämä hakemus oli hylätty, kuten edellä 114 kohdassa todetaan.

132 Kantajat eivät myöskään voi väittää, että komission suhtautuminen olisi vaikuttanut Koneelle vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 17 kohdan nojalla väitetysti kuuluviin oikeuksiin. Mikään ei nimittäin estänyt Konetta peruuttamasta tiedonannon nojalla esittämäänsä hakemusta ja/tai sen tueksi esitettyjä todisteita siinä vaiheessa, kun komissio ilmoitti sille päätöksestään olla myöntämättä vapautusta sakoista.

133 Näin ollen myös luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista koskeva kanneperuste on hylättävä.

134 Viidenneksi kantajat väittävät, että komission päätös kieltäytyä vapauttamasta Konetta sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan nojalla on syrjivä. Kantajien mukaan komissiolla ei ennen Koneen hakemuksen vastaanottamista ole voinut olla hallussaan Saksassa toimineesta kartellista sen enempää todisteita kuin sillä oli Alankomaissa toimineesta kartellista ennen Otisin hakemuksen vastaanottamista. Ne väittävät, että ThyssenKruppin toimitiloissa tehtiin tarkastuksia tammikuussa 2004 ainoastaan siksi, että yhtiön kotipaikka oli Saksassa, eikä siksi, että komissio tutki Saksassa toiminutta kartellia. Jos siis ThyssenKruppin kotipaikka olisi sijainnut jossakin toisessa jäsenvaltiossa, tiedonannon 8 kohdan a alakohtaa olisi voitu soveltaa Koneeseen, koska siinä tapauksessa Saksassa ei olisi vielä tehty ainuttakaan tarkastusta sen jättäessä sakoista vapauttamista koskevan hakemuksensa.

135 On muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissio ei yritysten sen kanssa harjoittamaa yhteistyötä arvioidessaan saa jättää huomiotta yhdenvertaisuusperiaatetta (ks. edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomion 237 kohta ja asia T-31/99, ABB Asea Brown Boveri v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1881, 240 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

136 Otisin tilanne Alankomaissa sen esittäessä sakoista vapauttamista koskevan hakemuksensa maaliskuussa 2004 (riidanalaisen päätöksen 127 perustelukappale) ei kuitenkaan ollut verrattavissa Koneen tilanteeseen Saksassa siinä vaiheessa, kun tämä esitti hakemuksensa 12.2.2004 (riidanalaisen päätöksen 105 perustelukappale).

137 Komission tammikuussa 2004 toteuttama ensimmäinen tutkimusten sarja ja sen maaliskuussa 2004 toteuttama toinen tutkimusten sarja eivät nimittäin kumpikaan kohdistuneet Alankomaihin. Ensimmäiset tarkastukset Alankomaissa tehtiin vasta 28.4.2004, ja ne käynnistettiin Otisin esitettyä sakoista vapauttamista koskevan hakemuksensa maaliskuussa 2004 (riidanalaisen päätöksen 837 perustelukappale).

138 Kun sen sijaan Kone esitti 12.2.2004 Saksaan liittyvän hakemuksensa, komissio oli jo tehnyt 28.1.2004 Saksassa tarkastuksia, jotka kohdistuivat hissi- ja liukuporrasalan markkinoiden jakamista koskevaan kartelliin (riidanalaisen päätöksen 104, 105 ja 783 perustelukappale).

139 Kuten edellä 117 kohdassa mainitaan ja kuten asiakirja-aineistosta ilmenee, komissio ei tehnyt 28.1.2004 tarkastuksia Saksassa ainoastaan TKAG:n ja TKE:n kotipaikassa Düsseldorfissa, vaan myös sen kahden saksalaisen tytäryhtiön kotipaikoissa, nimittäin TKA:n kotipaikassa Stuttgartissa ja ThyssenKrupp Aufzug AG:n kotipaikassa Essenissä (riidanalaisen päätöksen 104 perustelukappale). Viimeksi mainitun seikan huomioon ottaen kantajat eivät voi väittää, että Saksassa olisi tehty tarkastuksia yksinomaan siitä syystä, että ThyssenKruppin kotipaikka sijaitsee kyseisessä jäsenvaltiossa.

140 Koska Koneen ja Otisin tilanteet eivät olleet verrattavissa toisiinsa, komissio ei siis loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta kieltäytyessään vapauttamasta Konetta sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan nojalla sen Saksassa tapahtuneen rikkomisen toteamiseksi tekemän yhteistyön perusteella.

141 Edellä esitetyn perusteella on siis hylättävä kaikki Koneen väitteet, jotka koskevat vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamista Saksassa tapahtuneen rikkomisen toteamiseksi tehtyyn Koneen yhteistyöhön.

142 Kuudenneksi kantajat väittävät, että komissio loukkasi Koneen puolustautumisoikeuksia, kun se ei hallinnollisen menettelyn aikana toimittanut Koneelle tämän puolustuksen kannalta hyödyllisiä asiakirjoja.

143 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen kaikissa sellaisissa menettelyissä, joissa voidaan määrätä seuraamuksia – erityisesti sakkoja tai uhkasakkoja –, on yhteisön oikeuden perusperiaate, jota on noudatettava, vaikka kyse on luonteeltaan hallinnollisesta menettelystä (ks. edellä 31 kohdassa mainittu asia Papierfabrik August Koehler v. komissio, tuomion 34 kohta ja edellä 32 kohdassa mainittu asia Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomion 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

144 Oikeuskäytännöstä ilmenee, että kilpailuasioissa oikeudella tutustua asiakirjoihin on tarkoitus muun muassa mahdollistaa se, että väitetiedoksiannon saaneet oikeussubjektit saavat tietoonsa komission asiakirjavihkoon sisältyvän selvitysaineiston, jotta ne voisivat asianmukaisella tavalla ilmaista tämän selvityksen perusteella näkemyksensä päätelmistä, jotka komissio on tehnyt väitetiedoksiannossaan. Oikeus tutustua asiakirjoihin kuuluu näin ollen menettelyllisiin takeisiin, joiden tarkoituksena on puolustautumisoikeuksien suojeleminen ja erityisesti sen varmistaminen, että oikeutta tulla kuulluksi voidaan tosiasiallisesti käyttää (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 68 kohta; ks. myös asia T-38/02, Groupe Danone v. komissio, tuomio 25.10.2005, Kok., s. II-4407, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

145 Komissiolla on siis velvollisuus antaa EY 81 artiklan 1 kohdan soveltamista koskevassa menettelyssä mukana oleville yrityksille kaikki tutkimuksen aikana kokoamansa asianomaisen syyllisyyttä ja syyttömyyttä osoittavat asiakirjat muiden yritysten liikesalaisuuksia sisältäviä, toimielimen sisäisiä ja muita luottamuksellisia tietoja sisältäviä asiakirjoja lukuun ottamatta (ks. vastaavasti edellä 144 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 68 kohta ja asia Groupe Danone v. komissio, tuomion 34 kohta).

146 Lisäksi on muistutettava, että se, ettei asianomaiselle vastaista asiakirjaa ole annettu tiedoksi, merkitsee sellaisenaan puolustautumisoikeuksien loukkaamista ainoastaan siinä tapauksessa, että asianomainen yritys voi osoittaa ensinnäkin, että komissio nojautui tähän asiakirjaan tukeakseen väitettään, joka koskee kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa, ja toiseksi, että tämä väite voitiin näyttää toteen vain mainitun asiakirjan perusteella (asia 107/82, AEG-Telefunken v. komissio, tuomio 25.10.1983, Kok., s. 3151, Kok. Ep. VII, s. 281, 24–30 kohta; asia 322/81, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin v. komissio, tuomio 9.11.1983, Kok., s. 3461, Kok. Ep. VII, s. 339, 7–9 kohta ja edellä 83 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomion 97 kohta).

147 Mikäli kyseessä on tilanne, jossa tiedoksi antamatta on jätetty asianomaisen puolesta puhuva asiakirja, vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa, että kyseisen yrityksen on ainoastaan osoitettava, että sen tiedoksi antamatta jättäminen on saattanut vaikuttaa yrityksen vahingoksi menettelyn kulkuun ja komission päätöksen sisältöön. Riittää, että yritys osoittaa, että se olisi kyennyt käyttämään kyseisiä sen puolesta puhuvia asiakirjoja puolustuksessaan sillä tavalla, että mikäli se olisi kyennyt vetoamaan niihin hallinnollisessa menettelyssä, se olisi voinut tuoda esiin seikkoja, jotka eivät olisi olleet sopusoinnussa komission siinä vaiheessa tekemien päätelmien kanssa, ja olisi siten kyennyt jollain tavoin vaikuttamaan arviointeihin, joita komissio on tehnyt mahdollisessa päätöksessä, ainakin sen osalta todetun menettelytavan vakavuuden ja keston osalta ja samalla sakon määrän osalta (ks. edellä 144 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 74 ja 75 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

148 Kantajat huomauttavat ensinnäkin, että komissio tukeutui riidanalaisessa päätöksessä tiettyihin asiakirjoihin antamatta Koneelle tilaisuutta tutustua niihin tai tulla

kuulluksi niiden sisällöstä ja ilman, että näitä asiakirjoja olisi mainittu väitetiedoksiannossa. Kantajat viittaavat tässä riidanalaisen päätöksen 783 perustelukappaleen alaviitteessä 927 mainittuihin asiakirjoihin.

149 On todettava, ettei komissio suinkaan käyttänyt kantajien mainitsemia Thyssen-Kruppin tiloissa Saksassa 28.1.2004 tehdyissä tarkastuksissa takavarikoituja asiakirjoja Saksassa tapahtuneen rikkomisen toteamiseen. Ne ainoastaan mainitaan riidanalaisen päätöksen 783 perustelukappaleen alaviitteessä 927, joka liittyy komission kieltäytymiseen vapauttamasta Konetta sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan nojalla päätöksen sakkoa käsittelevässä osassa.

150 Riidanalaisessa päätöksessä komission kieltäytyminen ei kuitenkaan perustu alaviitteessä 927 mainittuihin asiakirjoihin vaan pääasiallisesti siihen toteamukseen, että komissio oli kolmannelta lähteeltä saamiensa tietojen perusteella tehnyt 28.1.2004 tarkastuksia Saksassa jo ennen kuin Kone jätti hakemuksensa 12.2.2004 (riidanalaisen päätöksen 783 perustelukappale). Näin ollen tämä väite on hylättävä.

151 Toiseksi kantajat huomauttavat, että Koneen puolustautumisoikeuksia loukattiin, koska sille ei annettu hallinnollisen menettelyn aikana mahdollisuutta tutustua useisiin komission luottamuksellisiksi luokittelemiin asiakirjoihin tai asiakirjojen osiin, jotka olisivat voineet auttaa sitä osoittamaan, että sen 12.2.2004 esittämä hakemus täytti vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdassa asetetut edellytykset. Ne tarkoittavat tässä kolmannelta tietolähteeltä saatujen lausuntojen laajempia versioita, joista on poistettu luottamukselliset tiedot, muutamia Saksassa Thyssen-Kruppin tiloissa 28.1.2004 tehtyjen tarkastusten yhteydessä löytyneitä asiakirjoja ja maaliskuussa 2004 tehtyjä tarkastuksia koskevaa sisäistä ohjetta.

152 Jos Koneen olisi annettu tutustua näihin asiakirjoihin, se olisi kantajien mukaan pystynyt hallinnollisen menettelyn aikana osoittamaan, ettei komissiolla olisi ilman Koneen 12.2.2004 jättämää hakemusta ollut Saksassa tapahtuneen rikkomisen olemassaolosta riittävästi todisteita voidakseen järjestää kyseisessä jäsenvaltiossa toisen sarjan tarkastuksia maaliskuussa 2004. Näin Kone olisi voinut osoittaa, että Saksassa maaliskuussa 2004 järjestetyt tarkastukset perustuivat sen 12.2.2004 jättämään hakemukseen ja että se olisi näin ollen pitänyt vapauttaa sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan nojalla. Samalla Kone olisi voinut osoittaa perusteettomiksi syyt, joiden perusteella komissio kieltäytyi antamasta sen tutustua näihin asiakirjoihin.

153 Näin ollen on tutkittava edellä 143–147 kohdassa mainitun oikeuskäytännön perusteella, ovatko kantajat näyttäneet toteen, että asiakirjojen tiedoksi antamatta jättäminen on voinut vaikuttaa hallinnollisen menettelyn kulkuun ja riidanalaisen päätöksen sisältöön niiden vahingoksi.

154 Edellä 110–119 kohdassa esitetystä päättelystä ilmenee, että komissio on perustellusti katsonut riidanalaisen päätöksen 783–786 perustelukappaleessa, että siinä vaiheessa, kun Kone lähetti 12.2.2004 komissiolle Saksaan liittyvän hakemuksensa, ja siltä osin kuin hakemuksen voitiin katsoa perustuvan vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohtaan, Kone ei enää voinut vaatia kyseisen alakohdan nojalla vapautusta sakoista, jotka sille oli määrätty sen osallistumisesta Saksassa toimineeseen kartelliin. Kun nimittäin Kone toimitti komissiolle sakoista vapauttamista koskevan hakemuksensa, komissio oli jo tehnyt 28.1.2004 Saksassa hissi- ja liukuporrasalan markkinoiden jakamista koskevaan kartelliin kohdistuneita tarkastuksia (riidanalaisen päätöksen 104, 105 ja 783 perustelukappale) saatuaan kolmannelta tietolähteeltä ilmoituksen tällä alalla toimivasta kartellista.

155 Näin ollen ei voida hyväksyä väitettä, jonka mukaan komissio loukkasi kantajien puolustautumisoikeuksia, kun se ei antanut niiden tutustua edellä 151 kohdassa

mainittuihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä. Koska Kone ei ollut ensimmäinen yritys, joka toimitti komissiolle todisteita, joiden perusteella komissio katsoi pystyvänsä tekemään päätöksen asetuksen N:o 17 14 artiklan 3 kohdan mukaisten tarkastusten toteuttamisesta, mikään lisäperuste, jonka Kone olisi kenties voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä, jos sen olisi annettu tutustua edellä 151 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin, ei olisi saanut komissiota päätymään eri ratkaisuun Koneen sakoista vapauttamista koskevan hakemuksen yhteydessä. Vaikka kantajien lisäksi oletettaisiinkin näyttäneen toteen, että edellä 151 kohdassa mainitut, väitetysti tiedoksi antamatta jätetyt asiakirjat olisivat auttaneet niitä osoittamaan, että niiden 12.2.2004 vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämä hakemus täytti tiedonannon 8 kohdan a alakohdassa asetetut edellytykset, on todettava, etteivät kantajat edes pyytäneet komissiota antamaan niiden tutustuttavaksi kaikkia ThyssenKruppin tiloissa 28.1.2004 tehdyissä tarkastuksissa haltuun otettuja asiakirjoja, minkä ne nimenomaisesti myönsivät vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämään kysymykseen ja mitä ne selittivät sillä, ettei Kone vielä tuossa vaiheessa pyrkinyt vaatimaan vapautusta 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan nojalla.

156 Vaikka siis komission oletettaisiinkin toimineen sääntöjenvastaisesti jättäessään antamatta Koneelle tiedoksi edellä 151 kohdassa mainitut asiakirjat – mitä ei ole osoitettu, kun otetaan huomioon, että komissio väittää niitä luottamuksellisiksi tai toimielimen sisäisiksi asiakirjoiksi (ks. edellä 145 kohta) – ja vaikka Koneen olisikin annettu tutustua kaikkiin pyytämiinsä asiakirjoihin, Kone ei olisi pystynyt näyttämään toteen, ettei komissiolla ennen sen sakoista vapauttamista koskevan hakemuksen vastaanottamista ollut Saksassa tapahtuneesta rikkomisesta riittävästi todisteita, jotta se olisi voinut määrätä järjestettäväksi tässä jäsenvaltiossa toisen sarjan tarkastuksia maaliskuussa 2004. Koska Kone ei pyytänyt saada tutustua kaikkiin ThyssenKruppin tiloissa 28.1.2004 tehtyjen tarkastusten yhteydessä haltuun otettuihin asiakirjoihin, se ei olisi missään tapauksessa pystynyt osoittamaan, ettei komissiolla ollut riittävästi todisteita tehdäkseen toisen sarjan tarkastuksia Saksassa. Kantajien väitettä ei näin ollen voida hyväksyä.

157 Näin ollen ei myöskään tarvitse hyväksyä kantajien vaatimusta, jonka mukaan komissio olisi velvoitettava prosessinjohtotoimena esittämään edellä 151 kohdassa mainitut asiakirjat.

158 Näin ollen Koneen puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskeva kanneperuste on hylättävä.

159 Edellä esitetyn perusteella on siis hylättävä kaikki Koneen väitteet, jotka koskevat vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamista Saksassa tapahtuneen rikkomisen toteamiseksi tehtyyn Koneen yhteistyöhön.

Koneen yhteistyö Alankomaissa tapahtuneen rikkomisen toteamiseksi

160 Kone oli kolmas yritys, joka esitti vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla Alankomaissa toiminutta kartellia koskevan hakemuksen (riidanalaisen päätöksen 130 ja 846 perustelukappale). Sille ei myönnetty tiedonantoon perustuvaa sakon alennusta tämän kartellin osalta (riidanalaisen päätöksen 850 perustelukappale). Komissio selittää tätä riidanalaisen päätöksen 848 ja 849 perustelukappaleessa seuraavasti:

”848 Koneen Alankomaita koskevat huomautukset [*luottamuksellinen*].

849 Koneen [vuoden 2002 yhteistyötiedonannon] nojalla esittämään hakemukseen sisältyvät huomautukset ovat ristiriitaisia etenkin siltä osin kuin on kyse sen osallistumisesta kartellin toimintaan ja keskustelujen kilpailunvastaisesta

tavoitteesta. [*luottamuksellinen*]. Edelleen Kone väittää, että tietyt päätökset olivat perusteltavissa lainmukaisilla taloudellisilla syillä. Kun otetaan huomioon nämä ristiriitaisuudet ja se, että saadessaan Koneen huomautukset komissiolla oli jo hallussaan vankka todistusaineisto [*luottamuksellinen*], Koneen Alankomaita koskevissa huomautuksissa ei toimitettu komissiolle merkittävää uutta näyttöä, tarkempia yksityiskohtia tai tietoja, jotka olisivat parantaneet komission mahdollisuuksia todeta rikkominen. Näin ollen [vuoden 2002] yhteistyötiedonannon 21 kohdassa asetetut edellytykset eivät täyty."

161 Kantajat väittävät ensinnäkin, että komissio rikkoi vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohtaa arvioidessaan Koneen tekemää yhteistyötä. Niiden mukaan Kone lopetti osallistumisensa rikkomiseen siinä vaiheessa, kun se jätti sakoista vapauttamista koskevan hakemuksensa, ja toimitti komissiolle epäillystä kilpailusääntöjen rikkomisesta todisteita, joilla oli merkittävää lisäarvoa suhteessa komission hallussa jo olleisiin todisteisiin.

162 On muistutettava, että kun otetaan huomioon komission harkintavalta sen arvioidessa yrityksen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tekemää yhteistyötä ja erityisesti arvioitaessa, tuottavatko yrityksen toimittamat todisteet tiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa, unionin yleinen tuomioistuin voi puuttua ainoastaan kyseisen harkintavallan selvään ylittämiseen (ks. vastaavasti edellä 83 kohdassa mainittu asia Hoechst v. komissio, tuomio 18.6.2008, 555 kohta).

163 Näin ollen on seuraavaksi tutkittava, ylittikö komissio selvästi harkintavaltansa katsoessaan, ettei Koneen toimittamilla todisteilla ollut merkittävää lisäarvoa suhteessa todisteisiin, jotka komissiolla jo oli hallussaan siinä vaiheessa, kun Kone esitti sakoista vapauttamista koskevan hakemuksensa.

164 Tässä yhteydessä on muistutettava vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 7 kohdasta ilmenevän, että ”yhden tai useamman yrityksen yhteistyö tutkimuksissa voi oikeuttaa sakkojen lieventämiseen” ja että ”[s]akkojen lieventämisen on heijastettava sitä, missä määrin yrityksen antamat tiedot ovat sisältönsä ja antamisajankohtansa suhteen auttaneet komissiota osoittamaan kilpailusääntöjen rikkomisen”. Tiedonannon 22 kohdassa selitetään lisäarvon käsitettä seuraavasti: ”Käsitteellä ’lisäarvo’ viitataan siihen, missä määrin toimitetut todisteet luonteensa ja/tai yksityiskohtaisuutensa vuoksi parantavat komission mahdollisuuksia vahvistaa kyseessä olevat tosiseikat.” Lisäksi siinä mainitaan, että ”arvioidessaan tätä komissio katsoo yleensä kirjallisten todisteiden, jotka ovat peräisin ajankohdalta, jota tosiseikat koskevat, olevan arvokkaampia kuin jälkeenpäin tuotetut todisteet”, ja että ”[s]amoin kyseessä oleviin tosiseikkoihin suoraan liittyvät todisteet katsotaan yleensä arvokkaammiksi kuin todisteet, jotka liittyvät niihin vain välillisesti”. Lopuksi tiedonannon 24 kohdassa todetaan, että ”[y]rityksen, joka haluaa hyötyä sakkojen lieventämisestä, on toimitettava komissiolle [kyseistä kartellia koskevia] todisteita”.

165 Toimitettujen todisteiden luonteesta on ensinnäkin todettava, etteivät Koneen komissiolle toimittamat todisteet olleet peräisin rikkomisen tapahtuma-ajalta. Alankomaita koskevassa hakemuksessaan Kone rajoittui ainoastaan toimittamaan selvityksiä sekä esittämään huomautuksia Koneen, Schindlerin, Otisin, ThyssenKruppin ja MEE:n (jäljempänä yhdessä ”viiden ryhmä”) välisestä yhteydenpidosta ja yritysten kesken käydyistä keskusteluista Alankomaissa, mutta kiisti niiden kilpailunvastaisen luonteen. [*luottamuksellinen*]

166 Toimitettujen todisteiden yksityiskohtaisuudesta on toiseksi todettava, että kantajat väittävät Koneen toimittaneen yksityiskohtaisia tietoja [*luottamuksellinen*]. Kantajien mukaan Kone toimitti tässä yhteydessä hankkeesta tietoja [*luottamuksellinen*], joita käytettiin sen määrittämisessä, minä päivänä se ja Schindler aloittivat

osallistumisensa Alankomaissa toimineeseen kartelliin. Lisäksi Kone toimitti tietoja, joita komissio ei hyödyntänyt riidanalaisessa päätöksessä.

167 Siltä osin kuin on kyse [*luottamuksellinen*], kantajat vahvistavat toimittaneensa siitä komissiolle tietoja, joilla oli merkittävää lisäarvoa [*luottamuksellinen*].

168 Tässä yhteydessä on huomautettava, että Koneen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämässä hakemuksessa toimitetuissa tiedoissa kiistetään viiden ryhmässä käytyjen keskustelujen kilpailunvastainen tarkoitus. Kone nimittäin väittää hakemuksessaan muun muassa, että [*luottamuksellinen*]. Lisäksi Koneen hakemuksessa vakuutetaan, että kokouksissa, joihin viiden ryhmä osallistui, osallistujat [*luottamuksellinen*].

169 Näin ollen komission oli perusteltua katsoa riidanalaisen päätöksen 849 perustelukappaleessa, että edellä 167 kohdassa mainitut ja Koneen hakemuksessaan toimittamat tiedot olivat ristiriitaisia tai etteivät ne olleet riittävän tarkkoja, jotta niillä olisi voitu katsoa olevan vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa. On nimittäin katsottava, että kun yritys, jonka sakoista vapauttamista koskevassa hakemuksessa ei esitetä komissiolle rikkomisen tapahtuma-ajalta peräisin olevia todisteita, ilmoittaa komissiolle tietyistä tälle entuudestaan tuntemattomista seikoista, näiden seikkojen voidaan katsoa parantavan huomattavasti komission mahdollisuuksia kartellin toteamiseen ainoastaan, jos yritys osoittaa niiden yhteyden kartellin olemassaoloon. Yrityksen ilmoittamien seikkojen on siis tosiasiallisesti parannettava komission mahdollisuuksia näyttää rikkominen toteen. Nyt tarkasteltavassa asiassa – kuten komissio korostaa – Koneen Alankomaita koskeva hakemus kuitenkin pikemminkin heikensi komission hallussa jo olleiden todisteiden arvoa, koska Kone muun muassa kiisti kilpailijoiden välisten keskustelujen kilpailunvastaisen tarkoituksen.

170 Siltä osin kuin on kyse ensinnäkin väitetysti toimitetuista tiedoista [*luottamuksellinen*], on lisäksi todettava, ettei Koneen sakoista vapauttamista koskevassa hakemuksessaan selitetä, miten kartellin kohteena olevat hankkeet määritettiin, eikä myöskään anneta tietoja Alankomaissa toimineen kartellin osallistujien kesken sovitusta jakomekanismista. [*luottamuksellinen*]. Näissä olosuhteissa Koneen väitetysti toimittamien tietojen [*luottamuksellinen*] ei voida katsoa täyttävän vuoden 2002 yhteistyöntiedonannon 21 kohdassa asetettuja edellytyksiä. Tässä yhteydessä ei ole merkitystä sillä, että komissio esittää riidanalaisen päätöksen 430 kohdassa otteen Koneen hakemuksesta tukeakseen väitettään, jonka mukaan viiden ryhmä pyrki pitämään hinnat vakaina markkinoilla.

171 Siltä osin kuin on kyse yleistoimikunnasta (riidanalaisen päätöksen 391 ja 398 perustelukappale), Koneen hakemukseen sisältyi tietoja [*luottamuksellinen*]. Kuten edellä 168 kohdassa huomautettiin, Kone kuitenkin kiistää, että niillä olisi ollut kilpailua rajoittava tarkoitus, ja selittää, että [*luottamuksellinen*]. Koneen sakoista vapauttamista koskevassa hakemuksessa yleistoimikunnasta esitetyillä huomautuksilla ei siis voida katsoa olevan merkittävää lisäarvoa. Joka tapauksessa on lisäksi korostettava, että komissio oli jo tietoinen yleistoimikunnan kokouksista siinä vaiheessa, kun Kone toimitti 19.7.2004 sakoista vapauttamista koskevan hakemuksensa, koska kokoukset mainittiin ThyssenKruppin huhtikuussa 2004 esittämässä hakemuksessa ja siihen 11.5.2004 toimitetussa täydennyksessä ja koska niitä käsiteltiin suoraan ThyssenKruppin tiloissa 28.4.2004 tehdyn tarkastuksen yhteydessä takavarikoiduissa asiakirjoissa (riidanalaisen päätöksen 398 perustelukappale ja sen alaviitteissä 577 ja 578 mainitut asiakirjat).

172 Ryhmäsopimuksista on lopuksi huomautettava, että ne mainittiin riidanalaisessa päätöksessä (riidanalaisen päätöksen 457–463 perustelukappale) siitä syystä, että niissä edellytettiin toisen järjestelmän käyttöönottoa hankkeiden jakamiseksi. Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämässään hakemuksessa Kone kuitenkin ilmoitti komissiolle ainoastaan [*luottamuksellinen*]. Koneen sakoista vapauttamista koskevassa hakemuksessa ryhmäsopimuksista esitettyjen huomautusten ei siis voida katsoa tuoneen merkittävää lisäarvoa.

173 Koneen kartellin täytäntöönpanosta väitetysti toimittamista tiedoista [*luottamuksellinen*] on huomautettava, että Koneen 19.7.2004 esittämään hakemukseen sisältyy toki tietoja [*luottamuksellinen*]. Kuten edellä 168 kohdassa jo todettiin, Kone on kuitenkin pyrkinyt osoittamaan, että nämä tapahtumat olivat selitettävissä lainmukaisilla taloudellisilla syillä.

174 Kuten edellä 169 kohdassa jo huomautettiin, kun yritys, jonka sakoista vapauttamista koskevassa hakemuksessa ei esitetä komissiolle rikkomisen tapahtuma-ajalta peräisin olevia todisteita, ilmoittaa komissiolle tietyistä tälle entuudestaan tuntemattomista seikoista, näiden seikkojen voidaan katsoa parantavan huomattavasti komission mahdollisuuksia kartellin toteamiseen ainoastaan, jos yritys osoittaa niiden yhteyden kartellin olemassaoloon.

175 Koska Koneen Alankomaita koskevassa hakemuksessaan toimittamat tiedot olivat ristiriitaisia, niitä voitiin käyttää ainoastaan kokousten päivämäärien ja kokouksissa keskusteltujen hankkeiden vahvistamiseen, ja nämä voitiin todeta osaksi rikkomista ainoastaan Otisin ja ThyssenKruppin esittämien lausuntojen ja todisteiden tai komission perusteellisissa tutkimuksissaan itsenäisesti hankkimien todisteiden perusteella. Näin ollen komission oli perusteltua katsoa, että Koneen hakemukseen sisältyneet, kilpailijoiden kesken neuvoteltuihin hankkeisiin ja niiden välisiin kokouksiin liittyneet tiedot eivät tuoneet vuoden 2002 yhteistyöhakemuksen 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa.

176 Tässä yhteydessä kantajat korostivat, että Koneen komissiolle toimittamia, hankkeeseen [*luottamuksellinen*] liittyviä tietoja käytettiin riidanalaisessa päätöksessä (riidanalaisen päätöksen 519 ja 523 perustelukappale) sen osoittamiseen, että Koneen ja Schindlerin osallistuminen kartellitoimintaan Alankomaissa oli alkanut 1.6.1999. Kuten edellä 175 kohdassa jo huomautettiin, on kuitenkin todettava, että näitä tietoja

voitiin käyttää ainoastaan kokouksen päivämäärän ja siellä keskustellun hankkeen vahvistamiseen ilman, että Kone olisi myöntänyt hanketta käsitelleen kokoukseen olleen luonteeltaan kilpailunvastainen. Kuten edellä 164 kohdassa todettiin, komission määräämien sakkojen lieventämisen on kuitenkin heijastettava sitä, missä määrin yrityksen antamat tiedot ovat auttaneet komissiota näyttämään toteen kilpailusääntöjen rikkomisen. Hanketta [*luottamuksellinen*] koskevilla tiedoilla, joihin kantajat viittaavat ja jotka sisältyivät Koneen hakemukseen, ei näin ollen voida katsoa olleen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa.

177 Tiedoista, jotka Kone toimitti komissiolle mutta joita riidanalaisessa päätöksessä ei mainittu, on todettava, että se, ettei tietoja ole sellaisinaan käytetty Alankomaissa toimineen kartellin toteamisessa, ainoastaan osoittaa, etteivät tiedot parantaneet komission mahdollisuuksia todeta rikkominen eikä niillä siten ollut vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa. Koneen nimenomaisesti mainitsemasta hankkeesta [*luottamuksellinen*], joka mainittiin väitetiedoksiannossa mutta jonka kuvaus jätettiin pois riidanalaisesta päätöksestä, on – sen lisäksi, ettei Koneen tästä hankkeesta toimittamilla tiedoilla ollut yleensäkään merkittävää lisäarvoa (ks. edellä 176 kohta) – komission tapaan huomautettava, että vaikka komission hallussa olevat tiedot viittasivat selvästi salaiseen yhteistyöhön, niistä ei kuitenkaan voitu tehdä pitäviä johtopäätöksiä yhteistyön sisällöstä, mistä syystä komissio ei maininnut tätä hanketta riidanalaisen päätöksen alajaksossa 12.2.4 esitetyssä esimerkkiluettelossa hankkeista, jotka osallistujat olivat jakaneet keskenään.

178 Kantajat eivät kolmanneksi voi vedota siihen, kuinka suuri määrä viittauksia riidanalaisessa päätöksessä esitetään Koneen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla toimittamaan hakemukseen. Se, että komissio on hyödyntänyt riidanalaisessa päätöksessä koko hallussaan olevaa todistusaineistoa ja siis myös Koneen hakemuksessa

toimitettuja tietoja, ei nimittäin sinänsä osoita, että viimeksi mainituilla olisi merkittävää lisäarvoa suhteessa komission hallussa tuona ajankohtana jo olleisiin todisteisiin.

179 Vaikkei lähtökohtaisesti voida sulkea pois sitä, että kolmantena tai neljäntenä vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla vapautusta hakeneiden yritysten toimittamat tiedot sisältävät merkittävää lisäarvoa, kuten kantajat väittävät, on neljänneksi todettava, että nyt tarkasteltavassa tapauksessa ja Koneen toimittamien todisteiden luonteen ja yksityiskohtaisuuden huomioon ottaen komissio ei missään tapauksessa ylittänyt selvästi harkintavaltaansa katsoessaan, ettei kyseisillä tiedoilla ollut tiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa. Edellä esitetystä päättelystä seuraa, että vaikka Koneen hakemuksessa toimitetuilla todisteilla saattoi olla jonkin verran lisäarvoa sikäli, että niissä ilmoitettiin joitakin komissiolle entuudestaan tuntemattomia seikkoja, niiden ei voida katsoa parantaneen merkittävästi komission mahdollisuuksia näyttää rikkominen toteen, kun otetaan huomioon hakemukseen sisältyneet kilpailijoiden välisten keskustelujen kilpailunvastaiseen luonteeseen liittyvät perättömyydet.

180 Edellä esitetystä seuraa, että vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdan rikkomista koskeva väite on hylättävä.

181 Toiseksi kantajat huomauttavat, että Koneen yhteistyö komission kanssa oli täysipainoista ja jatkuvaa ja että Kone toimitti tutkimuksen aikana komissiolle kaikki hallussaan olevat tiedot. Kone siis myönsi osallisuutensa Alankomaissa toimineeseen kartelliin heti saatuaan sisäisten tutkimustensa kautta tietää hollantilaisen tytäryhtiönsä osallistumisesta siihen.

182 Edellä esitetyn perusteella on kuitenkin todettava, ettei Koneen toimittamiin todisteisiin sisältynyt vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa. Näin ollen komission oli tämän määräyksen mukaisesti perusteltua katsoa, ettei Koneen sakkoa voitu alentaa tiedonannon nojalla.

183 Vaikka vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan mukaan komissio voi ottaa yhteistyön laajuuden ja jatkuvuuden huomioon määrittäessään kulloinkin sovellettavan asteikon sisällä sakon alennuksen suuruutta yritykselle, joka on toimittanut sille tiedonannon 21 kohdassa tarkoitettuja lisäarvoltaan merkittäviä todisteita, kantajien viittauksella Koneen tekemän yhteistyön laajuuteen ja jatkuvuuteen ei nyt tarkasteltavassa asiassa ole merkitystä, koska tiedonannon 21 kohdassa asetetut edellytykset eivät täyttyneet.

184 Koneen yhteistyön laajuutta ja jatkuvuutta koskeva väite on siis hylättävä.

185 Kolmanneksi kantajat väittävät, että komissio loukkasi luottamuksensuojan periaatetta kieltäytyessään soveltamasta Koneeseen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon B kohtaa. Tiedonannon nojalla vapautusta hakevilla on nimittäin oikeus odottaa siinä asetettujen edellytysten täyttymisen johtavan sakoista vapauttamiseen tai sakon määrän alentamiseen. Kantajien mukaan Alankomaihin liittyvä Koneen hakemus täytti tiedonannossa asetetut edellytykset.

186 Kuten vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 29 alakohdassa todetaan, tiedonanto johtaa perusteltuihin odotuksiin, joihin yritykset saattavat vedota paljastaessaan kartellin olemassaolon komissiolle. Kun otetaan huomioon perusteltu luottamus, joka yrityksille, jotka haluavat ryhtyä komission kanssa yhteistyöhön, on voinut syntyä

yhteistyöstä annetun tiedonannon perusteella, komissio on näin ollen velvollinen noudattamaan kyseistä tiedonantoa arvioidessaan Koneen tekemää yhteistyötä sille määrättävän sakon suuruutta määritettäessä (ks. vastaavasti edellä 127 kohdassa mainitut asia HFB ym. v. komissio, tuomion 608 kohta ja asia Daiichi Pharmaceutical v. komissio, tuomion 147 kohta).

187 Koska kantajat eivät kuitenkaan ole osoittaneet komission rikkoneen vuoden 2002 yhteistyötiedonantoa arvioidessaan Koneen tekemää yhteistyötä, myös luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista koskeva väite on hylättävä.

188 Neljänneksi kantajat väittävät, että komissio loukkasi yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se kieltäytyi myöntämästä Koneelle vapautusta vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla.

189 Kantajien mukaan Koneen hakemus ei ole sen ristiriitaisempi kuin Otisin tai ThyssenKruppinkaan hakemukset. Ne väittävät ensinnäkin Otisin kieltäneen hakemuksessaan rakenteellisen kartellin olemassaolon ja väittäneen rikkomisen vanhentuneen. Toiseksi ThyssenKrupp olisi väittänyt sakoista vapauttamista koskevassa hakemuksessaan, että kokoukset olivat epäsäännöllisiä ja että kului pitkiä aikoja, jolloin niitä ei pidetty lainkaan. Lisäksi ThyssenKrupp olisi todennut rikkomisen koskeneen vain pientä määrää hankkeita. Kolmanneksi Koneen hakemus toimitettiin kahden ja puolen kuukauden kuluttua komission Alankomaissa tekemistä tarkastuksista eli menettelyn melko varhaisessa vaiheessa. Sillä, minä ajankohtana sakoista vapauttamista koskeva hakemus toimitetaan, ei kantajien mukaan ole merkitystä, kunhan hakemuksella on merkittävää lisäarvoa. Ne huomauttavat Saksassa toimineeseen kartelliin osallistuneen Schindlerin saaneen 15 prosentin alennuksen hakemuksella, jonka se toimitti vasta kahdeksan kuukauden kuluttua Saksassa tehdyistä tarkastuksista ja kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun komissio lähetti tietopyynnöt Saksassa

tapahtuneeseen rikkomiseen osallistuneille yrityksille (riidanalaisen päätöksen 110, 112 ja 856 perustelukappale).

190 Toisekseen kantajat väittävät Koneen tilanteen olevan verrattavissa ThyssenKruppin tilanteeseen Belgiassa. ThyssenKruppin sakkoa nimittäin alennettiin 20 prosenttia vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla (riidanalaisen päätöksen 769–773 perustelukappale). ThyssenKrupp oli kuitenkin vasta kolmas yritys, joka toimitti sakoista vapauttamista koskevan hakemuksen Belgian osalta, ja sen hakemuksessa esitettiin ainoastaan lausuntoja, jotka tukivat komission hallussa jo olevia todisteita, muttei mitään asiakirjatodisteita. ThyssenKruppin hakemuksen tekoajankohtana komissiolla oli lisäksi hallussaan paljon enemmän todisteita Belgiassa toimineesta kartellista kuin sillä oli Alankomaissa toimineesta kartellista silloin, kun Kone toimitti sakoista vapauttamista koskevan hakemuksensa. Näin ollen komission kieltäytyminen alentamasta Koneen sakkoa Alankomaissa toimineen kartellin yhteydessä merkitsee syrjivää kohtelua.

191 Kuten edellä 135 kohdassa muistutettiin, vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissio ei yritysten sen kanssa harjoittamaa yhteistyötä arvioidessaan saa jättää huomiotta yhdenvertaisuusperiaatetta.

192 Siltä osin kuin on kyse ensinnäkin yhdenvertaisen kohtelun periaatteen väitetystä loukkaamisesta arvioitaessa Alankomaissa toimineen kartellin jäsenten tekemää yhteistyötä, on todettava, että Otis vapautettiin sakoista, koska se toimitti vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan mukaisesti ensimmäisenä todisteita, joiden perusteella komissio katsoi pystyvänsä tekemään päätöksen tutkimuksen suorittamisesta (riidanalaisen päätöksen 837 perustelukappale). Otisin tilanne ei siten ollut mitenkään verrattavissa Koneen tilanteeseen, koska Kone esitti Alankomaita koskevan hakemuksensa siinä vaiheessa, kun komissio oli jo tehnyt tarkastuksia kyseisessä jäsenvaltiossa (riidanalaisen päätöksen 846 perustelukappale).

193 ThyssenKrupp puolestaan oli toinen yritys, joka esitti vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla Alankomaita koskevan hakemuksen 28.4.2004 eli samana päivänä, kun komissio teki tarkastuksia tässä jäsenvaltiossa (riidanalaisen päätöksen 128, 129 ja 840 perustelukappale). Sen sakkoa alennettiin tiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan nojalla 40 prosenttia, koska se oli ensimmäinen yritys, joka täytti tiedonannon 21 kohdassa asetetut edellytykset toimittamalla komissiolle lisäarvoltaan merkittäviä todisteita (riidanalaisen päätöksen 844 perustelukappale). On todettava, että tiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaan Kone ei olisi voinut saada sakon alennusta tämän määräyksen nojalla, koska siinä tarkoitettu alennus on varattu ainoastaan yhdelle yritykselle, tässä tapauksessa ThyssenKruppille, joka aloitti yhteistyön ennen Konetta.

194 Edellä 193 kohdassa esitetystä toteamuksesta riippumatta Koneen yhteistyön ei voida katsoa olevan verrattavissa ThyssenKruppin yhteistyöhön. On nimittäin kiistatonta, että ThyssenKrupp esitti hakemuksessaan rikkomisen ajankohdalta peräisin olevan uuden todisteen, joka auttoi komissiota kartellin täytäntöönpanon toteen näyttämisessä (riidanalaisen päätöksen 842 perustelukappale). Kone sen sijaan ei toimittanut komissiolle mitään rikkomisen ajankohdalta peräisin olevia todisteita. Lisäksi ThyssenKruppin huhti-, touko- ja lokakuussa 2004 esittämistä lausunnoista ilmenee, että toisin kuin Kone, ThyssenKrupp ei koskaan kiistänyt eikä pyrkinyt saattamaan kyseenalaiseksi Alankomaissa toimineen kartellin olemassaoloa. Lisäksi Kone toimitti hakemuksensa vasta 19.7.2004 (riidanalaisen päätöksen 130 perustelukappale), kun taas ThyssenKrupp jätti omansa jo huhtikuussa 2004 (riidanalaisen päätöksen 129 perustelukappale). Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esitetyn hakemuksen jättämisajankohdalla on hyvinkin paljon merkitystä arvioitaessa toimitettujen todisteiden lisäarvoa, koska arviointi tapahtuu suhteessa komission hallussa jo oleviin todisteisiin (vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 7 ja 21 kohta).

195 Koska Koneen tilanne ei ollut verrattavissa Otisin ja ThyssenKruppin tilanteisiin, komissio ei loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se kieltäytyi alentamasta Koneen sakkoa sen Alankomaissa tapahtuneen rikkomisen toteamisessa tekemän yhteistyön perusteella.

196 ThyssenKruppin kohtelusta sen Belgiassa toimineen kartellin toteamisessa tekemän yhteistyön perusteella on toiseksi todettava, että merkittävän lisäarvon arvioiminen edellyttää määritelmän mukaan asian analysoimista kaikkien tiettyä rikkomista koskevien, komission hallussa olevien todisteiden muodostamaa taustaa vasten, joten eri rikkomisiin – kuten nyt käsiteltävässä asiassa Belgiassa ja Alankomaissa tapahtuneisiin rikkomisiin – liittyviä tietoja ei voida verrata toisiinsa.

197 Belgiassa tapahtuneesta rikkomisesta on joka tapauksessa huomautettava, ettei Kone kiistä, että ThyssenKruppin sakoista vapauttamista koskeva hakemus tuki komission hallussa jo olleita todisteita. Alankomaissa tapahtuneen rikkomisen yhteydessä edellä 165–180 kohdasta sen sijaan ilmenee, ettei Koneen hakemus sisältänyt vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa. Koska eri yritysten tilanteet eivät ole rinnastettavissa toisiinsa, komissio ei loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se kieltäytyi alentamasta Koneen sakkoa sen Alankomaissa toimineen kartellin toteamisessa tekemän yhteistyön perusteella.

198 Edellä esitetyn perusteella on siis hylättävä kaikki Koneen väitteet, jotka koskevat vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamista Alankomaissa tapahtuneen rikkomisen toteamiseksi tehtyyn Koneen yhteistyöhön.

Kanneperuste, joka koskee luottamuksensuojan ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden loukkaamista hallinnollisessa menettelyssä tehdystä Koneen yhteistyöstä myönnettävän sakon alennuksen määrittämisessä

Alustavat huomautukset

199 Komissio ilmoitti väitetiedoksiannon 614 kohdassa aikovansa ”myöntää muussa yhteydessä kuin [vuoden] 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tehdyn yhteistyön perusteella alennuksen [sakon määrään] erityisesti, jos yhtiö ei kiistä tosiseikkoja tai jos yhtiö antaa lisäapua, jonka perusteella komission toteamia tosiseikkoja voidaan selkeyttää tai täydentää”.

200 Riidanalaisen päätöksen 758 perustelukappaleessa komissio toteaa, että ”[k]oska väitetiedoksiannon 614 kohdan perusteella syntyi asiaan liittyviä odotuksia, [komissio] päätti tulkita kyseistä kohtaa niiden yritysten edun mukaisesti, jotka ovat tämän perusteella edesauttaneet [riidanalaisessa] päätöksessä esitettyyn rikkomiseen liittyvien tosiseikkojen toteamista olemalla kiistämättä tosiseikkoja tai toimittamalla muita lisätietoja tai täsmennyksiä”.

201 Komissio myönsi näin ollen kaikille neljään rikkomiseen syyllistyneille tahoille, lukuun ottamatta yhtäältä sakoista vapautettuja yrityksiä (riidanalaisen päätöksen 762, 817 ja 839 perustelukappale) ja toisaalta Konetta Alankomaissa toimineen kartellin yhteydessä (riidanalaisen päätöksen 851 perustelukappale), yhden prosentin alennuksen sakkoihin yhteistyöstä, jota nämä tekivät muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla, sillä perusteella, että nämä eivät kiistäneet väitetiedoksiannossa esitettyjä tosiseikkoja (riidanalaisen päätöksen 768, 774, 777, 794, 801, 806, 813, 824, 829, 835, 845, 854, 855 ja 856 perustelukappale).

202 Näin ollen on aiheellista tutkia järjestyksessä ensinnäkin Koneen väitteet, jotka koskevat tosiseikkojen kiistämättä jättämisen perusteella myönnetyn alennuksen määrän lainvastaisuutta Saksassa tapahtuneen rikkomisen osalta, sen jälkeen Koneen väitteet, jotka koskevat komission kieltäytymistä myöntämästä sakkoon lisäalennusta Saksassa tapahtuneesta rikkomisesta toimitettujen muiden lisätietojen tai täsmennysten perusteella, ja lopuksi väitteet, jotka koskevat komission kieltäytymistä alentamasta Koneen sakon määrää sen väitetysti muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tekemästä yhteistyöstä Alankomaissa tapahtuneen rikkomisen toteamiseksi.

Saksassa tapahtuneen rikkomisen kiistämättä jättämisen perusteella myönnetyn sakon alennuksen suuruus

203 Kantajat katsovat voivansa vaatia vähintään 10 prosentin alennusta sakkoihin yhteistyöstä, jota ne tekivät muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla Saksassa toimineen kartellin toteamiseksi. Ne väittävät komission luoneen niille väitetiedoksiannon 614 kohdassa perusteltuja odotuksia tällaisen alennuksen saamisesta. Kantajien mukaan komissio petti niiden perustellut odotukset poikkeamalla aiemmasta päätöskäytännöstään, jonka mukaan yritys, joka ei kiistä väitetiedoksiannossa sen moitteeksi luettujen tosiseikkojen paikkansapitävyyttä, saa 10 prosentin alennuksen sakkoihin, jotka sille olisi määrätty sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun tiedonannon perusteella (EYVL 1996, C 207, s. 4) (jäljempänä vuoden 1996 yhteistyötiedonanto).

204 Aluksi on muistutettava, että sakon määrän alentaminen hallinnollisessa menettelyssä harjoitetun yhteistyön vuoksi on perusteltua vain, jos komissio on kyseessä olevan yrityksen käyttäytymisen vuoksi voinut todeta kilpailusääntöjen rikkomisen helpommin tai, tilanteen mukaan, saada sen loppumaan (asia T-327/94, SCA Holding v.

komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1373, 156 kohta; edellä 68 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomion 270 kohta ja edellä 144 kohdassa mainittu asia Groupe Danone v. komissio, tuomion 449 kohta). Lisäksi oikeuskäytännöstä ilmenee, että jos yritys ilmoittaa nimenomaisesti, ettei se kiistä niitä tosiasiaväitteitä, joihin komission siihen kohdistamat väitteet perustuvat, sen voidaan katsoa helpottaneen komission tehtävää eli unionin kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista ja seuraamusten määräämistä niistä rankaisemista (asia T-352/94, Mo och Domsjö v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1989, 395 kohta ja edellä mainittu asia SCA Holding v. komissio, tuomion 157 kohta).

205 Toisin kuin vuoden 1996 yhteistyötiedonannossa, vuoden 2002 yhteistyötiedonannossa ei määrätä niiden yritysten sakkojen alentamisesta, jotka eivät kiistä komission väitetiedoksiannossa esittämien syytteiden perusteena olevien tosiseikkojen paikkansapitävyyttä. Komissio tunnustaa kuitenkin riidanalaisen päätöksen 758 perustelukappaleessa, että väitetiedoksiannon 614 kohta oli synnyttänyt yrityksissä perusteltuja odotuksia siitä, että tosiseikkojen kiistämättä jättäminen johtaisi sakkojen alentamiseen muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla, joten komissio päätti tulkita kyseistä kohtaa yritysten edun mukaisesti. Samassa perustelukappaleessa kuitenkin todetaan, että ”alennuksen suuruudessa on otettava huomioon, että väitetiedoksiannon jälkeen tarjotusta yhteistyöstä, jota tehdään, kun komissio on jo todennut kaikki rikkomiseen liittyvät seikat ja kun yrityksellä on jo tieto kaikista tutkimukseen liittyvistä seikoista ja sillä on ollut mahdollisuus tutustua tutkimusaineistoon, ei voi parhaassakaan tapauksessa olla komissiolle kuin vähäistä apua tämän tutkimuksessa”. Komissio lisäsi, että ”yleensä tosiseikkojen myöntäminen näissä olosuhteissa on korkeintaan todiste, joka vahvistaa ne tosiseikat, joita komissio pitäisi tavallisesti riittävällä tavalla toteen näytettyinä muiden aineistoon kuuluvien todisteiden perusteella”.

206 Oikeus vedota luottamuksensuojaan koskee kaikkia yksityisiä, jotka ovat sellaisessa tilanteessa, josta ilmenee, että heille on unionin hallinnon antamien täsmällisten vakuuttelujen vuoksi syntynyt perusteltuja odotuksia (yhdistetyt asiat C-37/02

ja C-38/02, Di Lenardo ja Dilexport, tuomio 15.7.2004, Kok., s. I-6911, 70 kohta; asia T-203/96, Embassy Limousines & Services v. parlamentti, tuomio 17.12.1998, Kok., s. II-4239, 74 kohta ja asia T-71/06, Enercon v. SMHV (Tuulienergian muunnin), tuomio 15.11.2007, 36 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

207 Sen sijaan yksityinen ei voi vedota luottamuksensuojan periaatteeseen silloin, kun hallinto ei ole antanut täsmällisiä vakuutteluja (asia T-571/93, Lefebvre ym. v. komissio, tuomio 14.9.1995, Kok., s. II-2379, 72 kohta ja asia T-113/96, Dubois et Fils v. neuvosto ja komissio, tuomio 29.1.1998, Kok., s. II-125, 68 kohta). Tällaisia vakuutteluja ovat täsmälliset, ehdottomat ja yhtäpitävät tiedot, jotka on saatu toimivaltaisista ja luotettavista lähteistä (yhdistetyt asiat T-66/96 ja T-221/97, Mellett v. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, tuomio 21.7.1998, Kok. H., s. I-A-449 ja II-1305, 104 ja 107 kohta).

208 Nyt käsiteltävässä asiassa – kuten edellä 199 kohdassa todettiin – komissio ilmoitti väitetiedoksiannon 614 kohdassa aikovansa ”myöntää muussa yhteydessä kuin [vuoden] 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tehdyn yhteistyön perusteella alennuksen [sakon määrään] erityisesti, jos yhtiö ei kiistä tosiseikkoja tai jos yhtiö antaa lisäapua, jonka perusteella komission toteamia tosiseikkoja voidaan selkeyttää tai täydentää”. Tällaista toteamusta ei kuitenkaan voida pitää täsmällisenä vakuutteluna, joka on voinut synnyttää Koneelle perusteltuja odotuksia siitä, että sille myönnettäisiin yli 1 prosentin alennus sakkoihin. Väitetiedoksiannon 614 kohdassa ei nimittäin ilmoiteta tällaisille yrityksille soveltuvin osin myönnettävän alennuksen laajuutta tai suuruutta, joten se ei ole voinut missään tapauksessa synnyttää perusteltuja odotuksia tästä seikasta.

209 Tässä yhteydessä on hylättävä myös kantajien väite, jonka mukaan komissio olisi poikennut aiemmasta päätöskäytännöstään, jonka mukaan yritys, joka ei kiistä väitetiedoksiannossa sen moitteeksi luettujen tosiseikkojen paikkansapitävyyttä, saa vuoden 1996 yhteistyötiedonannon mukaisesti 10 prosentin alennuksen sille määrättävään sakkoon.

210 Heti alkuun on muistutettava, että vaikka vuoden 1996 yhteistyötiedonannon D jakson 2 kohdan toisessa luetelmakohdassa määrätään, että yritykselle voidaan ”– – myöntää 10–50 prosenttia alennusta siihen sakkojen määrään, mikä sille olisi määrätty ilman yhteistyötä – – jos – – [se] saatuaan tiedon vastalauseista ilmoittaa komissiolle, että se ei kiistä niiden seikkojen olemassaoloa, joihin komission esittämät syytökset perustuvat”, vuoden 2002 yhteistyötiedonannossa ei enää luvata sakon alennusta tällä perusteella. Kantajat eivät kiistä, että niiden hakemukseen sovelletaan ainoastaan vuoden 2002 yhteistyötiedonantoa, sillä hakemus on laadittu nimenomaisesti kyseisen tiedonannon nojalla. Vuoden 1996 yhteistyötiedonannon D jakson 2 kohdan toisen luetelmakohdan soveltamiseen perustuva komission päätöskäytäntö ei siis ole voinut synnyttää kantajille väitetiedoksiannon 614 kohtaan perustuvaa perusteltua luottamusta siihen, että Koneen sakkoa alennetaan Saksassa toiminutta kartellia koskevien tosiseikkojen kiistämättä jättämisen perusteella (ks. vastaavasti asia C-167/04 P, JCB Service v. komissio, tuomio 21.9.2006, Kok., s. I-8935, 201 ja 205 kohta; asia C-76/06 P, Britannia Alloys & Chemicals v. komissio, tuomio 7.6.2007, Kok., s. I-4405, 60 kohta ja edellä 34 kohdassa mainittu asia Carbone-Lorraine v. komissio, tuomion 92 kohta).

211 Edelleen on huomautettava, etteivät mitkään todisteet tue komission kiistämää kantajien väitettä, jonka mukaan komissio olisi ilmoittanut Koneelle 26.1.2005 pidetyssä kokouksessa, että väitetiedoksiannon 614 kohtaa sovellettaisiin samalla tavalla kuin aiemmassa järjestelmässä. Päinvastoin on niin, ettei komission kyseisestä kokouksesta laatimasta pöytäkirjasta ilmene, että komissio olisi antanut Koneelle mitään tällaisia vakuutteluja väitetiedoksiannon 614 kohdasta käydyissä keskusteluissa.

212 Oikeuskäytännöstä ilmenee vielä, ettei taloudellinen toimija voi myöskään vedota saavutettuun oikeuteen eikä edes luottaa perustellusti siihen, että vallitsevat olosuhteet säilyvät, jos kysymys on olosuhteista, joita yhteisön toimielimet voivat muuttaa harkintavaltansa rajoissa tekemillään päätöksillä (asia C-280/93, Saksa v. neuvosto, tuomio 5.10.1994, Kok., s. I-4973, Kok. Ep. XVI, s. I-173, 80 kohta ja asia C-295/03 P, Alessandrini ym. v. komissio, tuomio 30.6.2005, Kok., s. I-5673, 89 kohta; ks. myös edellä 46 kohdassa mainittu asia Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland

Ingredients v. komissio, tuomion 64 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Unionin kilpailusääntöjen tehokas soveltaminen edellyttää siis sitä, että komissio voi milloin tahansa mukauttaa sakkojen tasoa tämän politiikan tarpeita vastaavaksi (ks. vastaavasti edellä 80 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 109 kohta; asia C-196/99 P, Aristrain v. komissio, tuomio 2.10.2003, Kok., s. I-11005, 81 kohta; edellä 34 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 227 kohta; asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok., s. II-907, 309 kohta ja asia T-304/94, Europa Carton v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-869, 89 kohta).

213 Näin ollen on hylättävä perusteettomana väite, joka koskee tosiseikkojen kiistämättä jättämiseen perustuvan sakon alennuksen riittämättömyyttä Saksassa tapahtuneen rikkomisen osalta.

Komission kieltäytyminen antamasta sakkoon lisäalennusta Saksassa tapahtuneesta rikkomisesta toimitettujen lisätietojen ja täsmennysten perusteella

214 Kantajat väittävät, että Koneella on Saksassa tapahtuneen rikkomisen osalta oikeus sakon lisäalennukseen sen muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tekemän yhteistyön perusteella, koska – toisin kuin komissio väittää riidanalaisessa päätöksessä (riidanalaisen päätöksen 794 perustelukappale) – sen yhteistyö auttoi täsmentämään tai täydentämään väitetiedoksiannossa esitettyjä tosiseikkoja. Koneen väitetiedoksiantoon antaman vastauksen 7 jaksossa nimittäin oikaistaan ja täsmennetään tiettyjä saksalaisen VDMA-toimialajärjestön osuutta koskevia seikkoja. Kantajien mukaan Kone myös kiinnitti komission huomion siihen, että väitetiedoksiannossa oli otettu virheellisesti huomioon ”uusia laitteita”, ”palveluja” ja ”modernisointia” koskevien liiketoimintojen tuotot kokonaisuudessaan. Riidanalaisessa päätöksessä komissio kuitenkin myöntää, että kartelli koski ainoastaan ”uusiin laitteisiin” liittyvien liiketoimintojen tuottoja.

215 Tässä yhteydessä on huomautettava, etteivät kantajat ilmaise, miten Koneen VDMA-toimialajärjestön osuudesta väitetysti esittämät täsmennykset olisivat auttaneet komissiota tämän tutkimuksessa. Joka tapauksessa on todettava, ettei Koneen tästä kysymyksestä väitetysti esittämillä toteamuksilla suinkaan pyritty täsmentämään tai täydentämään väitetiedoksiannossa esitettyjä tosiseikkoja vaan kumoamaan ne, sillä niiden tarkoituksena oli pääasiallisesti kyseenalaistaa Schindlerin väitteet liukuportaita käsittelevän työryhmän perustamisesta. Lisäksi Kone korosti käyttäessään puolustautumisoikeuksiaan, ettei väitetiedoksiannossa kyseisestä hankkeesta esitetyllä maininnalla ollut yleensäkään merkitystä. Väitteestä, jonka mukaan komissio olisi ottanut väitetiedoksiannossa virheellisesti huomioon kaikkien edellä 214 kohdassa mainittujen liiketoimintojen tuotot, on lisäksi huomautettava, että Koneen väitetiedoksiantoon antamassa vastauksessa pyrittiin osoittamaan, ettei komissio ollut määritellyt kartellissa jaettuja hissi- ja liukuporrasmarkkinoita riittävän tarkasti laskiessaan sakon määrää. Näin tehdessään Kone ainoastaan käytti menestyksellisesti puolustautumisoikeuksiaan, sillä komissio otti riidanalaisessa päätöksessä huomioon Koneen väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa esittämän täsmennyksen. Nyt esillä oleva väite on siis hylättävä.

Komission kieltäytyminen alentamasta Koneen sakkoa sen muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla Alankomaissa toimineen kartellin toteamiseksi väitetysti tekemän yhteistyön perusteella

216 Koneen muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla väitetysti tekemästä yhteistyöstä komissio selittää riidanalaisen päätöksen 851 perustelukappaleessa seuraavaa:

”Vastauksessaan väitetiedoksiantoon Kone ilmoittaa, ettei se kiistä Alankomaihin liittyviä tosiseikkoja. Sen sijaan, että Kone olisi antanut komissiolle lisäapua

täsmentämällä tai täydentämällä väitetiedoksiannossa todettuja tosiseikkoja, se on järjestelmällisesti pyrkinyt vähättelemään siinä esitettyjen tosiseikkojen merkitystä. Tosiseikkojen kiistämättä jättämistä on näin ollen pidettävä pelkästään muodollisena ja tulkinnanvaraisena, eikä se ole millään tavalla edesauttanut tosiseikkojen toteamista. Ei ole riittävää ilmoittaa yleisesti, ettei tosiseikkoja kiistetä. Tällaisesta ilmoituksesta ei nimittäin ole komissiolle mitään hyötyä, jos siihen liitetään useita varaumia, kuten nyt tarkasteltavassa asiassa. Näin ollen Koneelle ei ole myönnettävä minkäänlaista sakon alennusta."

217 Kantajat katsovat ensinnäkin, että komission olisi pitänyt vuoden 1998 suuntaviivojen 3 kohdan kuudennen luetelmakohdan nojalla alentaa Koneen sakkoja sen Alankomaissa toimineen kartellin toteamisessa tekemän tehokkaan yhteistyön perusteella ja että komissio teki ilmeisen arviointivirheen, koska se ei menetellyt näin. Lisäksi kantajat väittävät, että niille olisi väitetiedoksiannon 614 kohdasta ja riidanalaisen päätöksen 758 perustelukappaleesta syntynyt perusteltu luottamus siihen, että niiden tekemä yhteistyö korvataan alentamalla sakon määrää.

218 On huomautettava, että vuoden 1998 suuntaviivojen 3 kohdan kuudennen luetelmakohdan mukaan muussa yhteydessä kuin vuoden 1996 yhteistyötiedonannon nojalla tehtyä yhteistyötä voidaan pitää lieventävänä seikkana. Tältä osin on korostettava, että komissio ilmoitti väitetiedoksiannon 614 kohdassa aikovansa "myöntää muussa yhteydessä kuin [vuoden] 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tehdyn yhteistyön perusteella alennuksen [sakkoihin] erityisesti, jos yhtiö ei kiistä tosiseikkoja tai jos yhtiö antaa lisäapua, jonka perusteella komission toteamia tosiseikkoja voidaan selkeyttää tai täydentää". Riidanalaisen päätöksen 758 perustelukappaleessa komissio totesi, että "koska väitetiedoksiannon 614 kohdan perusteella syntyi asiaan liittyviä odotuksia, [komissio] päätti tulkita kyseistä kohtaa niiden yritysten edun mukaisesti, jotka ovat

tämän perusteella edesauttaneet [riidanalaisessa] päätöksessä esitettyyn rikkomiseen liittyvien tosiseikkojen toteamista olemalla kiistämättä tosiseikkoja tai toimittamalla muita lisätietoja tai täsmennyksiä".

219 Kantajien mukaan Koneen hallinnollisen menettelyn aikana tekemää yhteistyötä on ensinnäkin pidettävä edellä 218 kohdassa mainitussa määräyksessä tarkoitettuna lieventävänä seikkana, joka oikeuttaa Koneen sakon alennukseen.

220 Tältä osin riittää, kun todetaan, että kun otetaan huomioon Koneen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla toimittamassa hakemuksessa esitetyt ristiriitaiset lausunnot (ks. edellä 175 kohta), jotka eivät sitä paitsi oikeuttaneet alentamaan Koneelle Alankomaissa tapahtuneesta rikkomisesta kyseisen tiedonannon nojalla määrättyä sakkoa, Koneen yhteistyötä ei missään tapauksessa voida pitää lieventävänä seikkana. Kantajat eivät näin ollen voi myöskään väittää, että niille olisi syntynyt perusteltu luottamus siihen, että niiden sakkoa alennetaan tällä perusteella.

221 Toiseksi kantajat väittävät, että Kone teki täysipainoisesti yhteistyötä komission kanssa koko menettelyn ajan sekä vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla että myös muussa yhteydessä. Niiden mukaan Kone ei siis ensinnäkään yrittänyt millään tavalla estää komission työtä toimitiloissaan Alankomaissa tehdyn tarkastuksen aikana ja teki kaiken voitavansa auttaakseen komission virkamiehiä keräämään tietoja. Toiseksi ne väittävät Koneen vastanneen komissiolta 13.9.2004 saamiinsa Alankomaita koskeviin tietopyyntöihin nopeasti ja kattavasti. Lisäksi Kone jousti merkittävästi toimittamilleen tiedoille asettamistaan luottamuksellisuusvaatimuksista, mikä kevensi hallinnollista rasitetta, joka komissiolle aiheutui sen laatiessa asiakirja-aineistosta osapuolille toimitettavaa julkista versiota.

222 Näitä kumpaakaan perustetta ei voida hyväksyä. Asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan 1 kohdan ja 20 artiklan 3 kohdan mukaan yritysten on vastattava tietojensaantipyyntöihin ja suostuttava tarkastuksiin. Sellainen tutkimuksessa tehty yhteistyö, joka ei ylitä sitä, mikä perustuu mainittujen säännösten nojalla yrityksille kuuluviin velvollisuuksiin, ei oikeuta sakon määrän alentamiseen (ks. vastaavasti asia T-317/94, Weig v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1235, 283 kohta ja edellä 67 kohdassa mainittu asia Scandinavian Airlines System v. komissio, tuomion 218 kohta). Sen, että yritys väitetysti joustaa komissiolle toimittamiensa tietojen luottamuksellisuutta koskevista vaatimuksista, ei voida katsoa helpottavan komission tehtävää eli unionin kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista ja niistä rankaisemista (edellä 204 kohdassa mainittu asia Mo och Domsjö v. komissio, tuomion 395 ja 396 kohta). Kuten komissio huomauttaa, luottamuksellisuutta koskevat vaatimukset eivät nimittäin mitenkään vaikeuta tutkimusta, jos ne ovat kohtuullisia, ja oli joka tapauksessa Koneen asia pyytää sellaisten tietojen luottamuksellista käsittelyä, joita ei sen mielestä saanut julkistaa. Edellä 221 kohdassa tarkoitetut seikat eivät siis ole voineet synnyttää Koneessa perusteltua luottamusta siihen, että sen sakkoa alennetaan.

223 Kolmanneksi kantajat väittävät, että komission päätös olla alentamatta Koneen sakkoa loukkasi yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, koska yksikään toinen sakkoja saanut yritys ei toimittanut komissiolle oma-aloitteisesti ja muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tietoja, joiden perusteella komission oli helpompi näyttää rikkominen toteen. Tästä on kuitenkin todettava, että kantajien väite perustuu virheelliseen perusoletukseen. Kuten riidanalaisen päätöksen 845, 854 ja 855 perustelukappaleesta ilmenee, ThyssenKruppille, Schindlerille ja MEE:lle ei nimittäin myönnetty sakon alennusta siksi, että ne toimittivat oma-aloitteisesti ja muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla komissiolle lisätietoja, vaan

siksi, että ne ilmoittivat jättävänsä kiistämättä väitetiedoksiannossa esitetyt väitteet. Koneen tilanne ei siis ole verrattavissa muiden Alankomaissa toimineesta kartellista sakkoja saaneiden yritysten tilanteisiin, joten komissio ei suinkaan loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta kieltäytymällä alentamasta Koneen sakkoa.

224 Toiseksi kantajat väittävät, että komission olisi pitänyt myöntää Koneelle sakon alennus, koska Kone ei missään menettelyn vaiheessa kiistänyt komission toteamia keskeisiä tosiseikkoja. Näin ollen riidanalaisen päätöksen 851 perustelukappaleessa ja alaviitteessä 949 esitetty väite, jonka mukaan tosiseikkojen kiistämättä jättäminen väitetiedoksiantoon annetussa vastauksessa olisi ollut pelkästään muodollista ja tulkinnanvaraista, on ilmeisen virheellinen.

225 Tässä yhteydessä on muistettava, että Kone kiisti kilpailijoiden välisten kokousten kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämässään Alankomaiden koskevassa hakemuksessa. [*luottamuksellinen*]. Lisäksi on korostettava, ettei Kone koskaan perunut näitä lausuntoja, vaan yritti perustella niitä väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa.

226 Väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Kone tosin toteaa, ettei se ”kyseenalaista väitetiedoksiannossa esitettyjä tosiseikkoja”, että se ”osallistui Alankomaissa hissi- ja liukuporras[alan] salaiseen yhteistyöhön –– kesäkuun 1999 ja 5.3.2004 välisenä aikana” ja että se ”ei kiistä yhteistyön –– luokittelua yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi jatketuksi rikkomiseksi siltä osin kuin komission asiakirja-aineistoon sisältyvät tosiseikat tukevat sitä”. On kuitenkin todettava, että Koneen vastaus väitetiedoksiantoon on samalla tavalla ristiriitainen kuin sen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämä Alankomaita koskeva hakemus.

227 Vaikka Koneen väitetiedoksiantoon antamaan vastaukseen on liitetty kunkin Belgiassa, Saksassa ja Luxemburgissa tapahtuneen rikkomisen osalta lausunto, jonka mukaan Kone ”ei kiistä komission väitetiedoksiannossa esitettyjä tosiseikkoja”, väitetiedoksiantoon annetun vastauksen Alankomaissa tapahtunutta rikkomista käsittelevässä osassa ei kuitenkaan esitetä samanlaista ilmoitusta. Jotta yritys voisi saada tosiseikkojen kiistämättä jättämisen perusteella alennuksen sakkoon, sen on väitetiedoksiannosta tiedon saatuaan ilmoitettava komissiolle nimenomaisesti, ettei se aio kiistää tosiseikkojen paikkansapitävyyttä (ks. vastaavasti edellä 144 kohdassa mainittu asia Groupe Danone v. komissio, tuomion 504 kohta). Ilmoituksen, jonka mukaan Kone ”ei kiistä salaisen yhteistyön – – luokittelua yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi jatketuksi rikkomiseksi siltä osin kuin komission asiakirja-aineistoon sisältyvät tosiseikat tukevat sitä”, ei – toisin kuin kolmesta muusta jäsenvaltiosta esitettyjen ilmoitusten – voida katsoa helpottaneen komission tehtävää eli unionin kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista ja seuraamusten määräämistä niistä (edellä 204 kohdassa mainittu asia Mo och Domsjö v. komissio, tuomion 395 ja 396 kohta).

228 Toiseksi on todettava Koneen väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa muistuttaneen, että sen työntekijät Alankomaissa ”eivät osallistuneet kilpailunvastaiseen menettelyyn ainakaan merkittävässä määrin”. Vaikka Kone myöntää, että se ”on saattanut ylittää laillisuuden rajat”, se kuitenkin väittää vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämäänsä Alankomaita koskevaan hakemukseen viitaten, ettei hankkeen tarjoamatta jättäminen tai tarjoaminen kilpailukyvyttömään hintaan välttämättä merkitse kartellin olemassaoloa vaan saattaa johtua yrityksen yksipuolisista toimista. Huolto- ja modernisointisopimuksista Kone toteaa väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, että sen toimintalinja perustui niissä ”kaupallisiin syihin” ja ettei sen ”strategialla ole voinut olla kilpailua rajoittavaa tavoitetta tai vaikutusta”. Myös uusien laitteiden osalta Kone viittaa kartellissa jaetuista hankkeista esittämässään kuvauksessa menettelynsä kaupallisiin syihin ja huomauttaa, että ”edellä mainittujen hankkeiden osalta voidaan päätellä rikkomisen olleen laajuudeltaan rajallista ja salaisen yhteistyön merkinneen ainoastaan hankkeista keskustelemista vaihtamatta

hintatietoja – – tai hintatietoja vaihtamista jakamatta hankkeita – – ja että yhteistyö johti vain harvoissa tapauksissa hankkeiden jakamiseen – –". Kone täsmentää, että "vaikka osapuolet jakoivatkin hankkeita, tämä ei ole voinut vaikuttaa markkinoihin" ja että "[u]sein lopputulos olisi ollut sama, vaikkeivät osapuolet olisikaan pitäneet yhteyttä keskenään – –". Samoin tietyistä yksittäisistä hankkeista [*luottamuksellinen*] Kone väitti, ettei komission asiakirja-aineistoon sisältynyt riittävästi todisteita kilpailunvastaisen menettelyn toteamiseksi.

229 Kolmanneksi Kone pyrki väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa myös vähättelemään niiden ThyssenKruppin ja Otisin lausuntojen todistusarvoa, joilla riidanalaisen päätöksen 370–530 perustelukappaleen mukaan oli ratkaiseva merkitys Alankomaissa tapahtuneen rikkomisen toteamisessa. Komissio vastasi perusteellisesti tähän Koneen väitteeseen riidanalaisen päätöksen 531–541 perustelukappaleessa.

230 Näin ollen on todettava komission tapaan (riidanalaisen päätöksen 851 perustelukappale), että tosiseikkojen kiistämättä jättäminen Alankomaissa tapahtuneessa rikkomisessa oli Koneen puolelta puhtaasti muodollista ja tulkinnanvaraista ja ettei se edesauttanut tosiseikkojen toteamista.

231 Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta Koneen väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa joko kuvailevan osallistumistaan Alankomaissa tapahtuneeseen rikkomiseen pelkästään hypoteettisesti tai vähättelevän kartellijärjestelyjen kilpailua rajoittavaa vaikutusta. Koska Kone lisäksi kyseenalaistaa ThyssenKruppin ja Otisin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla toimittamissaan hakemuksissa esittämät lausunnot, on todettava, ettei edellä 227 kohdassa toistetuilla Koneen väitteillä ollut nyt käsiteltävän asian olosuhteissa komissiolle mitään hyötyä (ks. vastaavasti asia T-48/00, Corus UK v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2325, 193 kohta ja edellä 144 kohdassa mainittu asia Groupe Danone v. komissio, tuomion 505 kohta). Kiistäessään väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa komission esittämien väitteiden

keskeiset osat Kone ei helpottanut komission tehtävää eli unionin kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista ja niistä rankaisemista (ks. vastaavasti edellä 204 kohdassa mainittu asia Mo och Domsjö v. komissio, tuomion 396 kohta). Vaikka Kone näin toimiessaan käytti laillisesti puolustautumisoikeuksiaan, komissiota ei voida moittia siitä, ettei se tästä syystä myöntänyt Koneelle sakon alennusta tosiseikkojen kiistämättä jättämisen perusteella.

232 Komissio on näin ollen aivan oikein päättänyt riidanalaisen päätöksen 851 perustelukappaleessa, ettei Koneen sakkoa voida alentaa muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tehdyn yhteistyön perusteella Alankomaissa tapahtuneen rikkomisen yhteydessä.

233 Kolmanneksi kantajat väittävät komission loukanneen yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se myönsi ThyssenKruppille, Schindlerille ja MEE:lle sakon alennuksen tosiseikkojen kiistämättä jättämisen perusteella, mutta epäsi sen Koneelta. Kantajat – jotka sitä paitsi eivät kyseenalaista komission toteamuksia, joiden mukaan ThyssenKrupp, Schindler ja MEE ilmoittivat väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa nimenomaisesti, etteivät ne kiistä siinä esitettyjä tosiseikkoja (riidanalaisen päätöksen 845, 854 ja 855 perustelukappale) – väittävät riidanalaisesta päätöksestä ilmenevän, että kolme ensiksi mainittua yritystä kiistivät väitetiedoksiannoissaan tietyt komission Alankomaita koskevat toteamukset.

234 Tästä kysymyksestä on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissio ei kartellin jäsenten sen kanssa harjoittamaa yhteistyötä arvioidessaan saa jättää huomiotta yhteisön oikeuden yleisiin periaatteisiin kuuluvaa yhdenvertaisuusperiaatetta (ks. edellä 135 kohta). Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kunnioittaminen on kuitenkin sovitettava yhteen laillisuusperiaatteen noudattamisen kanssa, ja sen mukaan kukaan ei voi vedota omaksi edukseen toisen hyväksi tehtyyn lainvastaisuuteen (ks. vastaavasti asia 134/84, Williams v. Euroopan yhteisöjen tilintarkastustuomioistuin, tuomio 4.7.1985, Kok., s. 2225, 14 kohta; edellä 204 kohdassa mainittu asia SCA Holding v. komissio, tuomion 160 kohta; asia T-23/99, LR AF 1998 v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1705, 263 kohta ja edellä 204 kohdassa mainittu asia Mo och Domsjö v. komissio, tuomion 398 kohta).

235 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on lisäksi niin, että jos yritys nimenomaisesti ilmoittaa, ettei se kiistä niitä tosiasiaväitteitä, joihin komission siihen kohdistamat väitteet perustuvat, sen voidaan katsoa helpottaneen komission tehtävää eli unionin kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista ja seuraamusten määräämistä niistä. Komissiolla on kilpailusääntöjen rikkomisen toteavissa päätöksissään oikeus katsoa, että tällainen käyttäytyminen merkitsee tosiasiaväitteiden myöntämistä, ja pitää sitä todisteena kyseisten väitteiden paikkansapitävyydestä. Sakon alentaminen voi siis olla perusteltua tällaisen käyttäytymisen vuoksi. Asia on toisin, jos yritys väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa kiistää komission esittämien väitteiden keskeiset osat. Jos yritys hallinnollisessa menettelyssä omaksuu tällaisen asenteen, se ei helpota komission tehtävää eli yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista ja niistä rankaisemista (edellä 204 kohdassa mainittu asia Mo och Domsjö v. komissio, tuomion 395 ja 396 kohta).

236 Tässä yhteydessä on todettava, että siltä osin kuin komissio alentaa riidanalaisen päätöksen 845, 854 ja 855 perustelukappaleessa ThyssenKruppin, Schindlerin ja MEE:n sakkojen määrää 1 prosentin tosiseikkojen kiistämättä jättämisen takia, näitä alennuksia voidaan pitää lainmukaisina ainoastaan, jos kyseiset yritykset ovat nimenomaisesti ilmoittaneet, etteivät ne kiistä kyseisiä tosiseikkoja (ks. vastaavasti asia T-347/94, Mayr-Melnhof v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1751, 333 kohta ja edellä 204 kohdassa mainittu asia Mo och Domsjö v. komissio, tuomion 397 kohta), ja jos ne eivät väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa kiistä komission väitetiedoksiannossa esittämien väitteiden keskeisiä osia (ks. vastaavasti edellä 204 kohdassa mainittu asia Mo och Domsjö v. komissio, tuomion 396 kohta).

237 Näin ollen on hylättävä perusteettomana kantajien kanneperuste, joka perustuu siihen virheelliseen oletukseen, että Alankomaissa toimineen kartellin muille osallistujille myönnetyt sakon alennukset olivat lainvastaisia, koska kantajien mainitsemista riidanalaisen päätöksen perustelukappaleista ilmenee suoraan, että ne ovat tosiasiallisesti kiistäneet väitetiedoksiannossa mainitut tosiseikat.

238 Siltä osin kuin on kyse kantajien esittämistä todisteista, jotka niiden mukaan osoittavat muiden yritysten sakkoja alennetun tosiseikkojen kiistämättä jättämisen perusteella huolimatta siitä, että nämä väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa kiistivät Alankomaita koskevat tosiseikat, väitetiedoksiannosta ja riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että nämä väitteet ovat perusteettomia.

239 Schindlerin tapauksessa kantajat ensinnäkin väittävät riidanalaisen päätöksen 593 ja 594 perustelukappaleesta ilmenevän, että Schindler kiisti EY 81 artiklan rikkomisen. Lisäksi riidanalaisen päätöksen 667 perustelukappaleesta ilmenee Schindlerin väittäneen, ettei kilpailijoiden lainvastainen yhteydenpito ollut aiheuttanut hintojen nousua markkinoilla ja että ainoastaan pieni osa hankkeista jaettiin, joten kartellin jäsenten välinen kilpailu olisi edelleen jatkunut. Riidanalaisen päätöksen 751 perustelukappaleen mukaan Schindler olisi vielä väittänyt, etteivät kilpailijat sopineet vastatoimista sopimuksiin mukautumisen varmistamiseksi.

240 Tässä yhteydessä on korostettava, että vaikka Schindler riidanalaisen päätöksen 593 ja 594 perustelukappaleen mukaan väitti, ettei EY 81 artiklaa voida soveltaa kyseisiin kartelleihin, koska ne eivät olleet vaikuttaneet merkittävästi jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaan olivat laajuudeltaan kansallisia, Schindler ei kuitenkaan tällä väitteellään kiistä väitetiedoksiannossa esitettyjä tosiseikkoja, joihin komissio perusti rikkomisten merkittävästä vaikutuksesta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan esittämänsä arvioinnin. Schindlerin väitteet hinnannousun puuttumisesta ja jaettujen hankkeiden pienestä määrästä eivät nekään merkitse tosiseikkojen kiistämistä, koska samat seikat ilmenevät muun muassa väitetiedoksiannon 412, 415, 437 ja 442 kohdasta. Tosiseikkojen kiistämisenä ei voida pitää myöskään Schindlerin väitettä, jonka mukaan väitetty vastatoimien puuttuminen olisi luettava sen hyväksi lieventävänä seikkana, koska kyseisten toimien puuttuminen todetaan jo väitetiedoksiannon 432 kohdassa. Schindler on siis vedonnut tähän toteamukseen ainoastaan osoittaakseen, että sen hyväksi olisi luettava lieventäviä seikkoja.

241 Schindlerin väitetiedoksiantoon antamasta vastauksesta unionin yleisen tuomioistuimen pyynnöstä laaditusta julkisesta versiosta ilmenee joka tapauksessa, että Schindler, joka vastauksessaan ilmoitti nimenomaisesti jättävänsä kiistämättä komission väitteiden taustalla olevat tosiseikat, ei ole kiistänyt komission väitetiedoksiannossa esittämiä tosiseikkoja.

242 ThyssenKruppin tapauksessa kantajat toiseksi väittävät riidanalaisen päätöksen 593, 594 ja 724 perustelukappaleesta ilmenevän, että ThyssenKrupp kiisti EY 81 artiklan rikkomisen ja väitti, ettei se ollut osallistunut kaikkiin rikkomisen osatekijöihin. Riidanalaisen päätöksen 508, 513 ja 515 perustelukappaleesta ilmenee myös ThyssenKruppin kiistäneen tiettyjä tosiseikkoja, jotka liittyivät sen kartelliin osallistumisen kestoon.

243 Tästä on ensinnäkin huomautettava, että vaikka ThyssenKrupp riidanalaisen päätöksen 593 ja 594 perustelukappaleen mukaan väitti, ettei EY 81 artiklaa voida soveltaa kyseisiin kartelleihin, koska ne eivät olleet vaikuttaneet merkittävästi jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaan olivat laajuudeltaan kansallisia, ThyssenKrupp ei kuitenkaan tällä väitteellään kiistä väitetiedoksiannossa esitettyjä tosiseikkoja, joihin komissio perusti rikkomisten merkittävästä vaikutuksesta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan esittämänsä arvioinnin. Toiseksi se mahdollisuus, ettei ThyssenKrupp kenties ollut osallistunut kaikkiin kartellin kokouksiin, ilmenee jo väitetiedoksiannon 575 kohdasta. ThyssenKrupp ei suinkaan kiistä tätä tosiseikkaa vaan koettaa ainoastaan vedota siihen osoittaakseen, että sen tapauksessa oli olemassa tietty lieventävä seikka (riidanalaisen päätöksen 726 perustelukappale). Lopuksi on huomautettava kartelliin osallistumisen kestoa koskevien tosiseikkojen kiistämisestä, jonka väitetään ilmenevän riidanalaisen päätöksen 508 ja 513–515 perustelukappaleesta, että ThyssenKruppin väite, jonka mukaan se ei osallistunut kokouksiin vuoden 2002 puolivälin ja vuoden 2003 huhti–toukokuun välisenä aikana, ilmenee jo nimenomaisesti väitetiedoksiannon 506 kohdasta. Lisäksi komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 515 perustelukappaleessa olevan mahdollista, ettei ThyssenKrupp ollut läsnä vuoden 2002 jälkipuoliskon aikana pidetyissä kokouksissa mutta ettei tämä seikka – vaikka se katsottaisiinkin toteen näytetyksi – sinänsä todista ThyssenKruppin vetäytyneen kartellista.

244 Kolmanneksi kantajat väittävät MEE:n tapauksessa ensinnäkin, että riidanalaisen päätöksen 751 perustelukappaleesta ilmenee MEE:n väittäneen, ettei käytössä ollut mitään korvaus- tai seurantamekanismia. Lisäksi riidanalaisen päätöksen alaviitteistä 644, 676, 693, 697, 709, 713 ja 714 ilmenee niiden mukaan MEE:n väittäneen, ettei sitä kutsuttu seitsemää väitetiedoksiannossa mainittua hanketta koskevaan tarjouskilpailuun ja ettei se tästä syystä ollut jättänyt tarjousta näistä hankkeista. Lisäksi riidanalaisen päätöksen 481 perustelukappaleen alaviitteestä 715 ilmenisi MEE:n kiistäneen toteamuksen, jonka mukaan se olisi syyskuun 2001 jälkeen osallistunut muihin kokouksiin, joissa käsiteltiin uusien laitteiden asennuksia. Riidanalaisen päätöksen 724 perustelukappaleen mukaan MEE olisi väittänyt väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, ettei se osallistunut rikkomisen kaikkiin osatekijöihin.

245 Tältä osin on huomautettava, etteivät nämäkään väitteet merkitse väitetiedoksiannossa esitettyjen tosiseikkojen kiistämistä.

246 Väitteestä, jonka mukaan mitään korvaus- tai seurantamekanismia ei ollut olemassa, on todettava tämän seikan ilmenevän jo väitetiedoksiannon 431 kohdasta. MEE ei siis kiistänyt tätä väitettä vaan ainoastaan koetti vedota siihen saadakseen sakon alennuksen lieventävän seikan perusteella (riidanalaisen päätöksen 751 perustelukappale).

247 Väitteestä, jonka mukaan MEE olisi väittänyt, ettei sitä kutsuttu seitsemää väitetiedoksiannossa mainittua hanketta koskevaan tarjouskilpailuun ja ettei se tästä syystä myöskään jättänyt tarjousta näistä hankkeista, on huomautettava väitetiedoksiannon 441 kohdasta ilmenevän, etteivät asiakkaat välttämättä erikseen pyytäneet kaikkia Alankomaissa toimineen kartellin osallistujia esittämään tarjouksia hankkeista. Kuten kantajien mainitsemista perustelukappaleista ja alaviitteistä ilmenee, MEE ei kuitenkaan kiistä, että se on voinut osallistua kyseisiin kokouksiin ja että sille tiedotettiin niissä käydyistä keskusteluista (riidanalaisen päätöksen alaviitteet 644, 676, 693, 697, 713 ja 714).

248 Riidanalaisen päätöksen alaviitteestä 709 ilmenee lisäksi, ettei MEE kiistä komission esittämää tosiseikkoja koskevaa toteamusta vaan ainoastaan yksittäisen kartelliin osallistujan eli Koneen esittämän väitteen, joka mainitaan väitetiedoksiannon 497 kohdassa ja jota muut osallistujat eivät sitä paitsi ole vahvistaneet.

249 Siitä, että MEE kiisti osallistuneensa syyskuun 2001 jälkeen muihin uusien laitteiden asennushankkeita koskeviin kokouksiin, on riittävää todeta, etteivät kantajat ole erikseen nimenneet ainuttakaan uusien laitteiden asennushanketta, johon MEE:n tiedettäisiin osallistuneen syyskuun 2001 jälkeen.

250 MEE:n jättämisestä osallistumatta kaikkiin kokouksiin on huomautettava, että komissio toteaa tämän itse väitetiedoksiannon 575 kohdassa ja että MEE on ainoastaan koettanut hyödyntää tätä seikkaa saadakseen sakon alennuksen lieventävän seikan perusteella (riidanalaisen päätöksen 724 perustelukappale).

251 Näin ollen yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista koskevan väitteen on joka tapauksessa todettava perustuvan siihen virheelliseen oletukseen, että kantajien mainitsemista riidanalaisen päätöksen perustelukappaleista ilmenisi Schindlerin, ThyssenKruppin ja MEE:n kiistäneen Alankomaissa toiminutta kartellia koskevat tosiseikat.

252 Edellä esitetyn perusteella on siis hylättävä kaikki väitteet, jotka koskevat Koneen muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla Saksassa ja Alankomaissa tapahtuneiden rikkomisten toteamiseksi tekemän yhteistyön arviointia.

253 Tästä seuraa, että kanne on hylättävä kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

254 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantajat ovat hävinneet asian, ne on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut, koska komissio on sitä vaatinut.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kahdeksas jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kanne hylätään.

2) Kone Oyj, Kone GmbH ja Kone BV velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Martins Ribeiro Wahl Dittrich

Julistettiin Luxemburgissa 13 päivänä heinäkuuta 2011.

Allekirjoitukset

Sisällys

Hallinnollinen menettely ..... II - 5328

Komission tutkimus ..... II - 5328

Saksa ..... II - 5329

Alankomaat ..... II - 5330

Väitetiedoksianto ..... II - 5330

Riidanalainen päätös ..... II - 5331

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset ..... II - 5337

Oikeudellinen arviointi ..... II - 5339

Kanneperuste, joka koskee vuoden 1998 suuntaviivojen rikkomista ja suhteellisuusperiaatteen loukkaamista sakon laskentapohjan vahvistamisessa ..... II - 5340

Kanneperuste, joka koskee vuoden 2002 yhteistyötiedonannon rikkomista ja luottamuksensuojan, yhdenvertaisen kohtelun ja puolustautumisoikeuksien periaatteiden loukkaamista ..... II - 5354

Vuoden 2002 yhteistyötiedonanto ..... II - 5354

Komission harkintavalta ja unionin tuomioistuimen harjoittama valvonta ..... II - 5357

Koneen tekemä yhteistyö Saksassa tapahtuneen rikkomisen toteamiseksi ..... II - 5359

Koneen yhteistyö Alankomaissa tapahtuneen rikkomisen toteamiseksi ..... II - 5380

Kanneperuste, joka koskee luottamuksensuojan ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden loukkaamista hallinnollisessa menettelyssä tehdystä Koneen yhteistyöstä myönnettävän sakon alennuksen määrittämisessä ..... II - 5393

Alustavat huomautukset ..... II - 5393

Saksassa tapahtuneen rikkomisen kiistämättä jättämisen perusteella myönnetyn sakon alennuksen suuruus ..... II - 5394

Komission kieltäytyminen antamasta sakkoon lisäalennusta Saksassa tapahtuneesta rikkomisesta toimitettujen lisätietojen ja täsmennysten perusteella ..... II - 5398

Komission kieltäytyminen alentamasta Koneen sakkoa sen muussa yhteydessä kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla Alankomaissa toimineen kartellin toteamiseksi väitetysti tekemän yhteistyön perusteella ..... II - 5399

Oikeudenkäyntikulut ..... II - 5412